

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 6 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas onsdagen den 20 och om så erfordrades även torsdagen den 21 innevarande mars, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 4 nästkommande april, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 123, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 119, angående understöd för utgivande av tidskriften *Biblioteksbladet*.

till bankoutskottet propositionerna:

nr 120, angående understöd åt musikläraren *C. Lundells* änka;

nr 121, angående pension åt förvaltaren av reservförrådet för läroverkens målskjutningsmateriell, majoren *W. Åman*;

nr 108, angående pension till förre båtsmannen *Fredrik Larsson Söderlund*;

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 22.

nr 109, angående pension till förre båtsmannen Johan Collén Åkerman; och

nr 110, angående livränta till förre underofficerskorpralen Karl Manfred Olsson; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 111, angående avhändande av ett kronan tillhörigt, från lägenheten Låsholmen avsåndrat område vid Karlsborgs lastageplats i Nederkalix socken.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan och remitterades till jordbruksutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nr 321 och 322 av herr *Magnusson* i Skövde samt nr 323 av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.*

§ 5.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkande nr 14 bordlades åter.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *O d q v i s t*, som yttrade: Herr talman! Vid föredragning av denna huvudtitels såväl ordinarie som tilläggsstat tillåter jag mig föreslå, att endast kantrubrikerna uppläsas, såvida icke någon vid något moment begär ordet, då även klämmarna uppläsas.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19, angående förhöjda understöd till Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium.

Ang. förhöjda understöd till Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 20 av sjunde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till beredande för år 1919 på i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1918 angivna villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Utskottet hemställde att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid punkten var emellertid fogad en reservation av herrar *Kvarnzelius, Lamm, A. C. Lindblad, Widell, Boman, Lillienau* och *Tengdahl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan punkten föredragits, gav herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr *Lithander*, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:t har här äskat utöver förut beviljade anslag ett belopp av 30,000 kronor att tilldelas handelsinstitutet i Göteborg och Stockholms handelsgymnasium för att de skola kunna på nöjaktigt sätt fylla sin uppgift. Jag kan icke finna annat, än att Kungl. Maj:t haft synnerligen goda grunder för det förslag, varmed Kungl. Maj:t framkommit, och även att det är synnerligen väl motiverat. Man måste ju även taga särskilt stor hänsyn till, att den myndighet, som varit tillfrågad i saken, kungl. kommerskollegium, har obetingat tillstyrkt förslaget.

Jag ber att få erinra om, att det här gäller en icke liten verksamhet som utövas. Den sista katalogen angiver, att för Göteborgs vidkommande var det 39 friplatser; 57 elever åtnjöto nedsatt avgift, och inalles var det tillsammans med 76 elever i fackkursen 234 elever, som åtnjöto undervisning vid Göteborgs handelsinstitut. Verksamheten där har således tagit en ganska avsevärd omfattning.

*Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.*

(Forts.)

Jag vill också erinra om för dem, som möjligen kunna tänka, att det här skulle gälla lokala intressen, att så ingalunda är fallet, ty över hälften av eleverna i Göteborg komma från andra orter i riket, och det är ju även alldeles tydligt, att de elever, som bli utbildade vid denna handelsskola, sedan söka sig ut också på andra håll inom landet.

Utskottet har som skäl för sitt avstyrkande eller rättare för sitt förordnande av ett lägre belopp bland annat sagt, att det synes utskottet, att kostnaden till en del skulle kunna utan särskild olägenhet läggas på elevernas terminsavgifter. Jag vill då erinra om, att vad Göteborgs handelsskola beträffar har det redan skett. Det tillämpas sedan förra året. Och beträffande Stockholm har man för avsikt att göra det.

Ett annat skäl som inverkat är, att framställning framkommit endast från två av rikets anstalter av detta slag, och på den grund har utskottet ansett, att man skulle avvakta även de andras ansökningar för att bevilja anslaget. Men jag kan icke se, att den synpunkten behöver tala emot förslaget utan snarare tvärtom. Har det inkommit ansökningar endast från två anstalter, som ha behov av att få detta anslag, så har man ju så mycket lättare att giva det. Och det synes mig vara så mycket större anledning att bevilja detta anslag, även därför att dessa tvenne institut äro de, som effektivast kunna fylla den synnerligen viktiga uppgift som påvilar desamma.

Jag vill nämna det, att även om riksdagen skulle bevilja vad Kungl. Maj:t äskat så komma såväl i Stockholm som i Göteborg kommunerna och enskilda att få träda emellan för att täcka de ökade krav på utgifter, som krisen har föranlett. Jag vill också nämna det, att redan som det är, såväl kommuner som donationsavkastningar måst i avsevärd högre grad anlitas, än vad som av Kungl. Maj:t och riksdagen är föreskrivet som villkor för statsbidraget. Skulle icke det beviljas, som Kungl. Maj:t begärt, är det sålunda icke uteslutet, att det kan ha till följd, att antalet elever som åtnjuta fri undervisning eller undervisning till nedsatt avgift, få i högre grad än vad som är önskligt minskas.

Och det kan ju icke vara riktigt att vid en tidpunkt som denna, då vi utan tvivel stå inför en utveckling, som kräver skickliga och dugliga krafter på handels och industriens område, göra någonting, som skulle minska handelsundervisningens effektivitet. Jag ber få peka på, att i utlandet ägnar man en synnerligen stor omvårdnad åt och nedlägger ofantligt mycket pengar på att utbilda de unga män, som skola föra landet ekonomiskt framåt och stödja dess handel och industri utåt. Det är icke enbart ett handelsintresse detta. Det är ett intresse av ganska stor betydelse för industrien, när vi veta, att vi här behöva allt mer och mer arbeta på att på den utländska marknaden föra ut våra inhemska produkter, som skola giva inkomst åt landet och arbetsförtjänst i vida kretsar. Då böra även de som skola utföra detta kommersiella arbete vara dugande män. Och det ställes ju numera långt mycket större krav på deras duglighet, än vad som fordom var fallet.

Det är därför som den summa, som Kungl. Maj:t har begärt, i alla fall är ett minimum, och den summan, använd på det sättet, kommer säkerligen att giva ett gott ekonomiskt utbyte.

Jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anförde:

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag skall också be att få säga några ord i denna fråga.

Först vill jag då säga, att statsutskottet i sitt utlåtande varit förordar en höjning av elevavgifterna vid handelsinstitutet från 150 till 200 kronor. Jag har begärt ordet fränst för att uttala mina betänkligheter mot denna höjning. Visserligen är det sant, att det kommer att kosta både staten och kommunerna något mera, än hittills varit fallet, men jag tror, att man får igen det i den talrikare och längre ned gående krets av unga män, som söka sig till handelsinstitutet. Det är visst icke säkert, att de allra bästa eleverna finnas bland dem, som ha förmåga att betala 200 kronor i avgift. Många, som icke kunna betala det beloppet, och många, som icke kunna betala någonting, kunna vara utmärkt skickliga och begåvade ynglingar, lämpliga för handelsföretag och handelsverksamhet.

Jag ber att få tacka särskilt riksdagens kamrar för den älskvardhet och välvilja de visa mot handelsundervisningen, som ju är jämförelsevis ny i landet. Jag skulle ha varit ännu mera tacksam, om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade tagit ett steg till och tänkt även på de övriga fyra handelsinstitutet. Jag är icke så egoistisk som den föregående talaren, som säger, att bara de få detta anslag i Göteborg och Stockholm, vilka äro bäst-situerade i ekonomiskt avseende, så är det bra; de övriga bry vi oss icke så mycket om, ty effektivast kunna endast dessa båda anstalter fylla de uppgifter, som lagts på dem. Jag beklagar, att min ärade vän på Göteborgsbanken icke tagit närmare del av den årliga berättelse, som lämnas av inspektören för handelsinstitutet.

Vidare talar han om en nyhet och säger, att såväl i Stockholm som i Göteborg kommunen och enskilda träda emellan. Men det få de göra även i Norrköping, Örebro, Hälsingborg och Malmö. Under alla dessa år ha de deltagit med ett visst belopp årligen. Emellertid ha dessa fyra institut varit blygsammare och icke vågat komma fram till herr statsrådet med någon begäran om sådant här extra anslag. Jag har visserligen varit uppe och grälat litet på honom, men då var det för sent. Dock ber jag att få konstatera, att herr statsrådet var synnerligen välvillig i sitt uttalande, och jag värdjar till honom att till nästa år även tänka på de fyra övriga handelsinstitutet, vilka liksom deras lärare äro i en beträngd belägenhet.

Den föregående talaren yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall åtminstone icke begära votering. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att man nästa år måtte komma ihåg även de övriga handelsinstitutet.

*Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.*

(Forts.)

Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.

(Forte.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag ber att till statsutskottet få uttala min tacksamhet för det välvilliga sätt, på vilket sjunde huvudtiteln vid innevarande års prövning har av utskottet upptagits. Det är ju endast på två punkter, den vi nu behandla och tullstaten, där utskottet har uttalat en från Kungl. Maj:ts förslag avvikande mening.

I nu föreliggande punkt har utskottet icke ansett sig kunna följa Kungl. Maj:ts hemställan om förhöjt bidrag till handelsskolorna i Göteborg och Stockholm, i stället föreslår utskottet en höjning av elevernas årsavgifter. Ehuru dessa ökade avgifter skulle komma även de skolor till del som den siste ärade talaren gjorde sig till målsman för, så måste jag förena mig i deras uppfattning, som uttala en varning för att höja årsavgifterna. Om detta skulle bli riksdagens beslut, så skulle jag önska att i beslutet få inlägga en bestämd tolkning, att denna höjning av avgifterna endast får betraktas som ett provisorium under nu rådande extraordinära förhållanden.

Den siste ärade talaren uttalade den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till nästa år skulle upptaga de övriga skolornas anslagskrav till en mera gynnsam omprövning, än vad som skett vid innevarande års stat. Det kan förefalla egendomligt att Kungl. Maj:ts framställning om förhöjt bidrag endast berör skolorna uti Göteborg och Stockholm. Men jag vill såsom förklaring härtill meddela, att då Kungl. Maj:t hade att pröva anslagskraven till ifrågakvarande läroanstalter av olika storlek, fanns ingen framställning ingiven till Kungl. Maj:t från skolorna i Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Örebro. I december månad har framställning ingått till kommerskollegium med begäran av 25 procents ökning på det ordinarie anslaget till handelsgymnasierna i Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping. Denna framställning har i januari månad vidare befordrats till Kungl. Maj:t. Jag förmodar, att om riksdagen nu beslutar att bifalla det förslag som Kungl. Maj:t här framlagt, skall Kungl. Maj:t som en konsekvens av detta känna sig skyldig att till nästkommande år upptaga till omprövning de framställningar, som då föreligga. Det är nämligen obestriddligt, att den undervisning, som lämnas i dessa läroverk, bör lända vårt land till gagn, särskilt under den närmaste tiden och böra vi rusta oss för att i den internationella tävlingen hävda våra existensmöjligheter. Denna uppgift blir mycket svårare hädanefter ty alla tecken tyda på att det nu pågående världskriget kommer att efterföljas av ett intensivt handelskrig, och under sådana förhållanden ligger det i sakens natur, att det är en fördel för varje nation att hava skickliga handelsmän att bevaka dess intressen såväl på den inhemska som på den utländska handelsmarknaden.

Jag är livligt övertygad om, att statsutskottet har känt sig hårt pressat av de mycket stora anslagskrav, som legat före till dess prövning innevarande år, och jag förstår så innerligt väl den uppfattning, som väglett dess ledamöter, när de prövat även detta ärende. Men med hänsyn till den stora mission, som denna näringsutöware måste få under de närmaste åren, vågar jag hemställa att

riksdagen ville bifalla vad Kungl. Maj:t i föreliggande fall har föreslagit.

Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Inom statsutskottet har man varit angelägen att här icke skapa några principer, som komma att ligga i vägen för andra områden. Det är alldeles tydligt, att om man här vill fastslå principen, att terminsavgifterna icke böra höjas, utan bli vid samma storlek som före krisen, kommer detta att föra med sig konsekvenser överallt landet runt, där det på olika områden finnes skolor, där man tvingats att höja terminsavgifterna för att få debet och kredit att gå ihop. Statsanslagen räcka icke, utan kommunerna och enskilda få träda emellan. Och ändock måste man höja avgifterna och det ganska avsevärt. Därtill kommer, att då det nu endast är två skolor, som här blivit föreslagna till att få ett förhöjt anslag, så må man även taga i betraktande, att då komma de andra fyra skolorna att lida orätt, vilket även är ett skäl som gjort, att statsutskottet icke kunnat tillstyrka bifall till detta förslag. Det har under debatten visat sig, att här komma Göteborgs och Hälsingborgs intressen i luven på varandra, och det är helt naturligt, att hälsingborgarna känna sig tillbaka-satta, när göteborgarna anse sin skola mer värd att uppmuntras än Hälsingborgs. Om här vore representanter från andra städer, som hava dylika institutioner, så skulle vi få höra samma röster från dem.

Herr Lithander talade om, att det så berör sådana personer, vilka hava stora uppgifter att fylla icke blott i hemlandet utan även i handelsvärlden jorden runt. Men då frågar jag med skäl, om man kan anse, att en avgift på 200 kronor i terminen under en utbildningstid av fyra terminer medför så stora kostnader för dessa män, som i allmänhet ganska fort komma upp till en årlig inkomst av 5-, 6-, ja 10,000 kronor, att den verkar avskräckande eller, som herr Sommelius uttryckte sig, »innebär en *betänkl*ig höjning». Jag skulle tvärtom vilja säga, att både utskottet och riksdagen böra fasthålla den principen, att då det gäller elever från bemedlade hem, som hava råd att giva sina söner och döttrar undervisning, böra de själva bekosta denna undervisning. Däremot skall man uppmuntra de mindre bemedlade och fattiga dels genom frielevplatser och dels genom stipendier vid deras utbildning. Den vägen anser jag vara den riktiga. Då särskilt vad Göteborg och Stockholm beträffa de flesta eleverna i alla fall bo i sina hem, när de bevista skolorna, frågar man med skäl: kan man tala om att det är »*betänkl*igt» att höja terminsavgifterna i en kristid, då penningvärdet sjunker, och underhållet av dessa skolor kräver så betydliga kostnader mot förut? Dessutom framgår det vid närmare undersökning att, då man framhållit, att man icke bör hindra de fattiga och mindre bemedlade att få denna undervisning, dessa gå till de privata handelsskolorna, där de få en hastigare utbildning och fortare komma ut i det praktiska livet. Det är i allmänhet endast de bättre situerade, som använda den sorts utbildning, som det här är fråga om.

Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.
(Forts.)

Herr talman, jag skall icke taga upp tiden längre, utan inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Gustafsson i Örebro: På samma gång som jag ber att få instämna i den vädjan, som herr Sommelius gjort, ber jag att få uttala ett tack till herr finansministern för det löfte, som han gav att till ett kommande år tänka även på de övriga handelsgymnasierna.

Här har nu även den siste talaren påpekat, att det är endast två handelsgymnasier, som begärt anslag. Beträffande då de skolor, som icke begärt anslag, skall jag endast tala för en av dem, den som jag känner till. Det var en ren tillfällighet, som gjorde, att icke Örebro handelsgymnasium gick in med begäran om höjt anslag. Det var meningen, att det skulle komma in med en sådan begäran, men vissa förhållanden gjorde, att denna icke kom in i rätt tid. På grund av behovet av ökat anslag och ytterligare på grund av det löfte, som herr finansministern givit, hoppas jag, att Kungl. Maj:it och även riksdagen nästa år kommer att tänka på de övriga handelsgymnasierna.

Jag har i sak intet annat att göra än att yrka bifall till Kungl. Maj:its förslag.

Herr Luthander: Herr Bengtsson i Norup framställde den frågan, om 200 kronor verkligen vore ett så stort belopp, att man behövde väja för det i detta fall, när det gällde att få en sådan undervisning, och han gjorde vidare gällande, att när en person ganska snart kommer upp till 5- å 6,000 kronors inkomst spelar det icke så stor roll, om han betalar ut denna summa på sin utbildning. Jag vill då säga, att det visst icke är regel, utan snarare undantag, att en person snart kommer upp till 5- å 6,000 kronors inkomst. Det är nog många, som i detta fall gå ganska sakta fram. Men hur det än må vara med den saken, är det i alla fall så, att den avgift, som skall utbetalas, den skall betalas, innan man kommit till någon inkomst, och det är visst icke så, som herr Bengtsson i Norup sade, att det är de förmögnare, som komma i åtnjutande av minskningen, ty de få betala full avgift, utan det är verkligen de mindre bemedlade, som hava behov av denna ekonomiska lindring. Det är för deras vidkommande, som den lägre avgiften är behöfvig. Jag ville stryka under det, som herr Sommelius sade, att det ingalunda alltid är fallet, att de bästa krafterna på detta område äro att finna bland dem, som hava det ekonomiskt bäst ställt. Det är tvärtom icke så sällan fallet, att de bästa pionjärerna på handelsn område och de, som komma längst, äro de, som fått kämpa sin bana fram från första början.

Det är vidare sagt, att det är till handelsskolorna med de kortare undervisningsterminerna och de billigare avgifterna, som de mindre bemedlade böra hänvisas, och det är ju mycket lyckligt och bra, att det finnes en sådan utväg för dem, som icke hava tid eller råd till att genomgå de längre kurserna, men det vore ett

missstag, om man skulle ordna det så, att de, som äro verkligt du- *Ang. förhöjda*
gande, men som icke hava det ekonomiska underlaget, skulle vara *understöd till*
hindrade från att gå den högre och grundligare utbildningens väg, *Göteborgs han-*
ty sannerligen behöva de icke allt det underlag, som en god och *delsinstitut och*
rationell undervisning i detta fall kan skänka. *Stockholms*
handels-

Det är redan sagt, att anledningen till att de andra fyra skolorna icke hava fått något är den, att de icke kommit in med begäran om anslag. Jag för min del unnar dem fullt och helt och skall villigt skänka min röst till ett anslag även åt dem. Jag är ledsen, att när jag yttrade mig om Stockholm och Göteborg jag använde det kanske något oförsiktiga ordet »effektivast» och icke kom att tänka på att min ärade granne tvärs över gången representerar den stora staden Hälsingborg, men det var icke illa menat och, som sagt, när frågan om anslag åt handelsgymnasiet i Hälsingborg kommer upp, kunna vi kämpa på samma linje.

Jag vet icke, om det är riktigt att garantera, att man icke kommer att begära votering, såsom en ärad talare här gjorde i denna fråga, ty den är sannerligen av den betydelse, att den har sin återverkan på olika områden inom vårt land och berör så gott som varje näring, som drives inom våra landamären. Det är därför ingalunda någon oviktig fråga, i vad mån vi kunna skaffa oss dugliga unga köpmän, som uträtta sin sak riktigt och bra.

Jag skall till sist be att få erinra om, att i den skrivelse, vari Stockholms handelsgymnasium yrkat på detta ökade anslag, framhålls det, att särskilt år 1916 ett stort antal studenter måst avvisas från att genomgå dessa kurser, och jag tror icke, att det är klokt att underlåta att medverka till att i ökad grad sätta den mest bildade ungdomen i stånd att skaffa sig kommersiella kunskaper och skicklighet. Det vore nämligen önskvärt, att den ungdom, som skall äga sig åt handelsyrket, har ett större underlag av vetande, än som tyvärr nu ofta är fallet, att handelns män kunnat förskaffa sig.

Herr talman, jag vidhåller fortfarande mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Tengdahl: Det har rent av blivit ett slagord, att man skall gynna de praktiska yrkena för att draga folk från de lärda yrkena. Det är då underligt, att man vill försvåra undervisningen vid två av landets största handelsskolor. Otvivelaktigt går utvecklingen om ock långsamt i riktning av att allt undervisningsväsende blir fritt, möjligen med den konsekvensen, att de, som fått fördelen av en högre undervisning, få på ett eller annat sätt återbetala kostnaderna. Vare därmed huru som helst, är det i alla händelser förhatligt, om riksdagen skulle i dessa oerhört dyra tider förorda en förhöjning av elevavgifterna till 200 kronor i terminen, samtidigt som man konstaterar, att det är stark trängsel om platserna. En sådan utveckling tenderar till att försämra själva elevmaterialet, vilket naturligtvis är det värsta av allt, som kan inträffa på uddervisningsväsendets område.

Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.
(Forts.)

Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.
(Forts.)

Nu invändes från något håll, att det skulle vara rätt så underligt att medgiva dessa anslag beträffande två handelsskolor, då de övriga icke infunnit sig och begärt ökat anslag. Denna invändning förefaller mig föga snillrik, ty man har ju att här behandla det, som föreligger, och icke det, som icke föreligger.

Vår kamrat herr Bengtsson i Norup har slagit på den strängen, att det icke är mer än rättvist, att man på de elever, vilkas föräldrar hava det bättre ställt, skulle kunna tänka sig att lägga högre avgifter. Med avseende på detta vill jag säga, att den saken kan ju diskuteras, om man icke vill gå den andra av mig skisserade vägen, att all undervisning skall vara fri, men denna sak föreligger i alla händelser icke nu. De tankar, som herr Bengtsson i Norup framfört i den vägen, böra icke för någon annan åtminstone vara avgörande för hur man skall rösta i denna sak. För övrigt vill jag påpeka, att någon verklig statistik över elevernas förmögenhetsvillkor föreligger icke alls, men det är ju allmänt bekant, att i dessa skolor gå en mängd fattiga elever och att det är ett stort slagsmål om friplatserna och icke mindre om stipendierna.

Då jag i stora delar är förekommen av föregående talare, ber jag, herr talman, att med dessa enkla ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Skivarp: Det vore önskligt, om man skulle kunna lämna fri undervisning på alla områden, men så är faktiskt icke förhållandet. På det område, som här är ifråga, äro avgifterna icke större, än att med den utsträckning vari det förekommer friplatser och halvbetalande platser, kan man icke säga, att man går för hårt emot eleverna. Det har redan påvisats av talaren från Göteborg, att där finnas 39 frielevplatser och 57 platser med nedsatt avgift. Där finnes tillfälle för de mindre bemedlade att komma in. Så är det också i Stockholm, där finnas likaledes frielevplatser och platser med nedsatta avgifter. Således kan man icke säga, att man utestänger de mindre bemedlade.

Vi hava icke inom utskottet kunnat resonera så, som här har gjorts, nämligen att det icke gör någonting, att man i år beviljar anslag åt endast två skolor, då de andra handelsgymnasierna kunna få sina anslag höjda framdeles. Jag får säga, att jag tycker, att det var väl mycket av en talare på Örebrobanken, när han tackade finansministern för att han icke kommit med begäran om något anslag för Örebro.

Den kommission, som år 1910 var tillsatt för att ordna handelsundervisningen, föreslog en avgift på 200 kronor. I den kungl. propositionen upptogs detta belopp, men nedsattes av riksdagen till 150 kronor. Men oavsett detta kan jag icke hjälpa, att jag tycker, att dessa gymnasier böra stå i någorlunda jämnställda förhållanden med varandra, och således bör icke det ena hava något företräde framför det andra, allra minst när det är skolorna på de rikaste platserna, som skulle hava detta företräde. Vi hava dock icke gått så långt,

som man skulle göra, ifall man skulle likställa dem. Om man ser på tilläggsstaten för år 1918, finner man, att vi hava föreslagit 10,000 kronor till Göteborgs och 8,000 kronor till Stockholms handelsgymnasium. Detta kommer icke de andra skolorna till godo. Men här har således endast gjorts något, som jag anser vara rättvist, nämligen att alla handelsgymnasierna nästa termin komma i någorlunda lika ställning, ty man kan ju upptaga en högre avgift såväl i Stockholm som i Göteborg. Med det förslag, som vi avgivit, komma dessa skolor upp till den summa, som de själva begärt att få. Med den summa, som vi föreslagit på tilläggsstaten, och med de ökade avgifterna komma de, som sagt, ungefär till den summa, som de själva begärt. Jag erinrar mig icke riktigt siffrorna, men jag tror, att Stockholms handelsgymnasium kommer 500 kronor under det belopp, som begärts. Jag kan således, herr talman, icke finna annat än att full rättvisa här är begången genom utskottets förslag, och om det framdeles skulle visa sig, att tiderna ändras, har herr finansministern anvisat en utväg att nästa år reglera förhållandena. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. förhöjda
understöd till
Göteborgs han-
delsinstitut och
Stockholms
handels-
gymnasium.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19 av utskottets förevarande utlåtande nr 7 A, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 20 och 21.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 22, angående statsunderstöd till svenska handelskammarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté.

*Ang. stats-
understöd till
vissa svenska
handelskam-
rar m. m.*

Kungl. Maj:t hade i punkten 23 av föreliggande huvudtitel föreslagit riksdagen att såsom understöd till belopp av 10,000 kronor

Ang. stats-
understöd till
vissa svenska
handelskam-
rar m. m.

(Forts.)

för år 1919 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté eller den svenska handelskammare, som kunde komma att träda i handelskommitténs ställe, i vilket senare fall understödet dock icke skulle få lyftas, förrän kammarens stadgar av Kungl. Maj:t godkänts, på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna och handelskommittén att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågavarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte såsom understöd till belopp av 10,000 kronor för år 1919 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, med skyldighet för handelskamrarna att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågavarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr N y l a n d e r: Herr vice talman, mina herrar! I sitt utlåtande rörande statsunderstöd till de svenska handelskamrarna i London och Paris samt svenska handelskommittén i Petrograd föreslår, som synes, statsutskottet beträffande de två förstnämnda institutionerna, att anslag till dem skola utgå av å riksstaten anvisade medel, men anser sig utskottet icke kunna tillstyrka, att medel på samma sätt utanordnas till handelskommittén, även om utskottet är av den åsikten, att även denna bör komma i åtnjutande av statsbidrag, vilket dock enligt utskottets mening bör utgå ur handels- och sjöfartsfonden. Utskottet motiverar denna särställning för handelskommittén i Petrograd därmed, att den är av provisorisk karaktär. Jag anser emellertid för min del, att denna handelskommitté i verkligheten ingalunda är av provisorisk karaktär, utan att det egentligen är endast själva namnet och den inre organisationen, som är av provisorisk art, men icke institutionen såsom sådan med dess ändamål och uppgifter. För att styrka detta vill jag i korthet anföra några detaljer.

När kriget utbröt, voro planerna för etablerandet av en svensk-rysk handelskammare så gott som klara, men på grund av politiska förhållanden kunde man icke sätta de planerade förslagen i verkställighet. Då emellertid sedermera handelsförbindelserna och likaså handelsförfrågningarna från Ryssland snabbt växte, visade det sig snart nödvändigt att söka få till stånd ett särskilt organ i Ryssland, avsett att fritt och affärsmissigt kunna arbeta till fromma för våra handelsförbindelser med detta grannland. Som i propositionen i

korthet meddelas, kom så denna handelskommitté till stand, och den har sedan dess arbetat efter ungefär samma principer som våra övriga utländska handelskammare, fastän dess organisation, såsom jag nämnt, på grund av politiska förhållanden varit olika. Avsikten har emellertid varit att låta handelskommittén övergå till en handelskammare även till namnet, så snart de politiska förhållandena det kunna medgiva. Med hänsyn härtill torde också, såsom i statsverkspropositionen angivits, det begärda anslaget å 10,000 kronor få anses vara av stadigvarande och icke tillfällig natur, ty statsunderstödet bör på av kommerskollegium angivna villkor kunna övertagas av en handelskammare, ifall handelskommittén under detta eller nästa år övergår till en sådan även formellt. När Ryssland nu slutit fred, är det väl troligt, att denna förändring, vilken, som sagt är av mera formell natur, snart kommer till stånd, och kommerskollegium tillstyrker också understöd till handelskommittén eller *eventuellt* handelskammaren. Under sådana förhållanden anser jag, att även anslaget till denna institution bör utgå ur å riksstaten anvisade medel liksom anslagen till handelskamrarna i London och Paris.

Ang. statsunderstöd till vissa svenska handelskamrar m. m.
(Forts.)

Om själva nyttan av ett understöd föreligger icke någon meningsskilljaktighet från utskottets sida, utan det gäller här endast, huru medlen skola utanordnas, och då finner jag på av mig anförda skäl konsekvensen fordra enahanda behandling av alla tre institutionerna.

Ja, men handelskommittén får ju sitt begärda bidrag från handels- och sjöfartsfonden, invänder man och påpekar, att en lättnad uppstår inom denna fond genom att understödet till handelskamrarna i England och Frankrike bortfaller, vadan anslaget till handelskommittén i Ryssland icke bör lända till olägenhet för fonden. Häremot måste jag understryka vad som anförts i statsverkspropositionen, att det icke är lämpligt, att fonden belastas med så pass stora utgifter av stadigvarande natur, som här är fråga om. Säkert är, att fonden under de tider, som stunda, kommer att bliva hårt anlitad genom andra befogade krav av mera tillfällig natur, vilka det för statsmakterna gäller att snabbt tillgodose. Följden blir, att dessa 10,000 kronor, ifall de skulle utgå ur denna fond, komma att utgå på andra näringars bekostnad, och detta kan enligt min mening icke anses lämpligt under sådana konkurrenstider, som vi hava att motse.

I anledning av vad jag sålunda anført, får jag därför, herr vice talman, mina herrar, hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Odqvist: Vad som är av vikt i denna fråga är väl, att handelskommittén i Petrograd får medel till sitt förfogande. Om anslaget sedan tages av statsmedel direkt eller ur handels- och sjöfartsfonden, torde väl göra detsamma. Emellertid har man tänkt sig från utskottets sida, att på det av utskottet föreslagna sättet skulle ske en slags besparing, och därför har utskottet gått den vägen, att det föreslagit, att detta belopp 10,000 kronor skulle utgå ur handels- och sjöfartsfonden.

Ang. stats-
understöd till
vissa svenska
handelskam-
rar m. m.

(Forts.)

Vad beträffar handelskamrarna i England och Frankrike, har utskottet däremot gått med på Kungl. Maj:ts förslag. Skillnaden ligger endast i att anslaget till dessa skulle tagas direkt av statsmedel. Då nu handelskommittén i Petrograd i alla fall får det belopp som den även enligt statsutskottets förmenande behöver, anser jag, att något fog för anmärkning mot utskottets förslag inte kan förefinnas, varför jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nylander: I anledning av vad föregående talare anförde, ber jag få påpeka, att det är visserligen sant, att statsutskottet påvisar nödvändigheten eller önskvärdheten av att även handelskommittén i Petrograd får ett statsunderstöd på 10,000 kronor. Men jag kan inte dela den föregående talarens uppfattning, att det gör detsamma, om dessa 10,000 kronor tagas ur fonden eller från å riksstaten direkt anvisade medel, ty visserligen får handelskommittén sina 10,000 kronor i båda fallen, men detta sker, ifall dessa medel skola gå ur fonden på bekostnad av andra krav, som komma att ställas på denna. Förvisso kommer, som jag nyss anförde, stora krav, större än någonsin, att ställas på fonden, sådana krav, som det gäller att snarast möjligt utan någon tidsutdräkt tillgodose. När man ser, hur i utlandet staten nu ingriper för att på alla sätt skydda och stödja näringslivet, anser jag det för min del vara synerligen önskvärt, att även i detta fall statsmakterna stödja våra näringar på så sätt, att inte dessa 10,000 kronor tagas ur fonden på bekostnad av andra krav, som komma att ställas på densamma.

Jag ber därför, herr talman, få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Lübeck: Jag ber att till vad herr Nylander yttrade i denna fråga endast få foga, att handels- och sjöfartsfonden numera är ganska hårt anlitad och har en relativt svag ekonomisk ställning, särskilt på den grund att medel, som förut inlutit till denna fond från Trollhätte kanalverk, numera icke inflyta dit, utan gå till annat håll. Detta utgör ytterligare ett skäl för att inte anlita handels- och sjöfartsfonden för ifrågavarande ändamål.

Visserligen kan man säga, att om det endast kommer att gälla ett eller annat övergångsår och den blivande handelskammaren i Petrograd sedermera kommer att uppföras i samma kategori som andra handelskammare i utlandet, har denna fråga icke så stor betydelse, men då jag inte kan finna annat, än att de skäl herr Nylander anført, för att den skall behandlas redan nu på samma sätt, äro giltiga, ber jag för min del få ansluta mig till det av honom framställda förslaget.

Herr Branting: Jag skall endast be att helt kort få ansluta mig till de synpunkter, som framförts här av herrarna Nylander och Lübeck. Det är intet tvivel om, att våra handelsförbindelser österut äro av den betydelse, att det verkligen är skäl att ägna dessa frågor den uppmärksamhet, som ligger i att man beviljar det här

ifrågasatta anslaget. Nu förstår jag mycket väl, att det inte finnes någon utsikt att rubba den överenskommelse, som synes ha träffats inom statsutskottet — det föreligger ju ingen reservation — men jag har dock velat tillkännage, att jag tror, att riksdagen, ju förr dess hellre, bör komma in på de vägar, som äro anvisade i de anföranden, som här hållits av herr Nylander upprepade gånger.

Ang. statsunderstöd till vissa svenska handelskamm. var m. m. (Ports.)

I detta anförande instämde herr *Vennerström*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 22 av utskottets förevarande utlåtande nr 7 A, bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 100 ja mot 80 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkterna 23—33.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos av kammaren.

Härefter föredrogs *punkten 34*, angående tullverket; och yttrade därvid:

Ang. tullverket.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*: Herr talman, mina herrar! På tullverkets stat förekommer i år en framställning om uppförande i staten av ett avsevärt antal nya tjänstemän. Beträffande denna av Kungl. Maj:t gjorda hemställan har statsutskottet ansett sig böra vidtaga vissa inskränkingar. Det är ju naturligt, att när det göres en framställning till riksdagen av denna omfattning, detta skall särskilt hos statsutskottet väcka en viss betänksamhet. Jag vill emellertid, innan kammaren fattar sitt beslut i föreliggande ärende, framhålla, att under de senare åren ha

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

å tullverkets stat icke uppförts något större antal nya befattningar. Om jag går tillbaka ända till 1911. är det endast under tvenne år. som tullverkets stat har tillförts något avsevärt antal nya tjänstebefattningar. Detta har haft sin grund däri, att man förberett vissa organisatoriska förändringar i nämnda verks sammansättning. Avsikten har nämligen varit att göra en del inskränkningar i fråga om vissa tjänstegrupper och vidtaga vissa överflyttningar av där eventuellt överflödigt personal till andra grenar inom samma verk.

Emellertid ha förberedelserna för detta organisationsarbete tagit sådan tid, att det nu samlat sig en mycket stor tjänstemannakår, som saknar möjlighet dels att nå befordran, dels att komma upp på ordinarie stat. Nu ifrågavarande verk har i likhet med alla andra därmed jämförliga verk haft en viss påkänning av den ekonomiska utveckling, som pågått under senare tid. Då verket icke har tillförts nya befattningshavare i anslutning till den skedda utvecklingen, utan helt enkelt nått och jämnt erhållit så många nya beställningar, som täckt den naturliga avgången, har tjänstemännen där råkat in i brydsamma förhållanden. Det finnes inom nämnda verk extra ordinarie tjänstemän, som fått tjänstgöra tio å elva år utan att komma upp på ordinarie stat. Det är uppenbart, att en sådan sakernas ordning förr eller senare måste leda till olägenheter i fråga om tjänsternas behöriga skötsel. Därför har även generaltullstyrelsen för vidare befordran till innevarande års riksdag hos Kungl. Maj:t gjort, såsom jag antydde i början av mitt anförande, framställning om ett avsevärt antal nya befattningshavare.

Nu har statsutskottet i sitt förslag till begränsning av den föreliggande framställningen framhållit vanskligheterna av att i en tid som denna, när man håller på med verkets omorganisation, uppföra så många nya tjänster dels på ordinarie, dels på extra ordinarie stat. Statsutskottet kan måhända anses ha goda skäl för sin hemställan, men å andra sidan måste jag betona, att när den kommission, som tillsatts i syfte att omreglera hela detta verk, ansett sig kunna tillstyrka det av generaltullstyrelsen framställda förslaget, och Kungl. Maj:t sedan i detsamma gjort vissa inskränkningar, kan det för den tjänstepersonal, som här beröres, kännas synnerligen hårt, att den framför alla andra tjänstegrupper skall ha en obehörigt lång tjänstetid på extra stat. Då det väl emellertid icke är stor utsikt till att förslaget emot ett enhälligt utskott skall oförändrat antagas, skall jag i alla fall be att i fråga om en viss punkt i förslaget an hålla, att kammaren ville taga under övervägande, huruvida icke en ändring bör ske i det förslag, som statsutskottet här tillstyrkt.

Nämnda ändring äsvftar anställandet av en kontrollörsbefattning vid tullbevakningen i Malmö, en plats, som enligt generaltullstyrelsens uttalande, särskilt under denna exceptionella tid måste kräva ett avsevärt arbete av tjänstemännen i högre grad. Det är påtagligt, att om denna befattning är motiverad av nu rådande extra ordinära förhållanden, så kan densammes tillsättande även sägas vara motiverad med hänsyn därtill, att Malmö stad håller på med en ofantligt stor frihamnsanläggning, vilket talar för, att även under nor-

måla förhållanden denna plats kommer att bliva ur tjänstesynpunkt mycket ansträngande.

Jag skall därför, då jag icke har någon förhoppning, att kammarerna nu kommer att följa Kungl. Maj:ts proposition, anhålla, att den lilla avvikelse må göras från statsutskottets nu föreliggande förslag, och jag tror mig veta, att ledamöterna från statsutskottet icke skola motsätta sig en sådan förändring i utskottets förslag.

Ang. tull-
verket.

(Forts.)

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Det är fullt begripeligt, att herr finansministern här å ämbetets vägnar faller några officiella tårar över det öde, som drabbat Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt. När man blivit en bit av Kungl. Maj:t, får till och med en så gammal oppositionsman som herr Thorsson dra de s. k. konsekvenserna.

Det förhåller sig så, att statsutskottet här gjort en liten prutning å vad Kungl. Maj:t begärt. Men utskottet har ansett sig ha goda skäl för detta. Om jag räknat rätt, har Kungl. Maj:t begärt för tullverket icke mindre än 99 nya *ordinarie* tjänster. Av dessa ha vi inom utskottet ansett oss kunna pruta bort de 25, vilka först från och med ingången av detta året, enligt beslut av närmast föregående riksdag tillkommit såsom extra tjänster. Kungl. Maj:t har vidare begärt ett stort antal nya *extra* tjänster nämligen icke mindre än 173 stycken, och i fråga om dessa har statsutskottet ansett sig kunna göra en avprutning av 35 stycken.

Men även med de avprutningar, som sålunda gjorts, är det i alla fall ett mycket stort antal nya såväl *ordinarie* som *extra* befattningar, som på detta sätt skulle uppföras å tullverkets stat.

Utskottet har ansett sig kunna göra dessa avprutningar i främsta rummet på grund därav, att hela det verk, varom nu är fråga, befinner sig under nyreglering och omorganisation. Det brukar ju vara en allmänt följd regel här i riksdagen, att när en dylik fråga ligger på detta sätt, man icke beviljar nya tjänster i större omfattning, än som är absolut nödvändigt.

Herr statsrådet nämnde, att alltsedan år 1911 har, med ett par undantag, icke några nya tjänster beviljats för tullverket och han ansåg, att detta var en lång tid. Ja, därom kunna meningarna vara delade. Men låt vara, att det är en avsevärt lång tid och att det är många befattningshavare inom tullverket, som länge få vänta på den *ordinarie* anställningen, så tror jag dock, att det härvidlag hade varit mera anledning för herr finansministern att beklaga sig över denna tullverkets lönekommission, som nu sitter på det femte kalenderåret och ännu icke blivit färdig med sitt arbete. Det är egendomligt att dessa separata löne regleringskommissioner skola arbeta så sakta och följaktligen så dyrt och, jag vågar tillägga, rätt så skvalt.

Därtill kommer, att under nu rådande kristid har personalen inom tullverket givetvis ganska litet att göra. Importen är stoppad och exporten är reducerad, och följaktligen kan icke behovet i närvarande ögonblick vara så särskilt stort. Men man vill rusta sig för den tid, som kommer närmast efter kriget, och det är kanske snarast

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

med hänsyn därtill samt därjämte på grund av humanitetshänsyn till den extra ordinarie personalen, som Kungl. Maj:t begärt så mycket, som här skett.

Nu har herr statsrådet icke vågat sig på att gent emot utskottet göra någon avvikande hemställan i annan mån, än att en tullkontrollsbefattning i Malmö måtte medgivas. Herr statsrådet har anført, att det föreligger särskilt starka skäl för detta krav, och jag skulle också, åtminstone till en viss grad, kunna giva honom rätt därutinnan. Just beträffande denna tjänst voro vi ganska villrådiga på statsutskottets tredje avdelning och jag för min del och, såsom jag tror, även utskottets ledamöter i övrigt — jag kan nämna att vi under hand ha talat om saken — komma icke att motsätta oss detta krav. För egen del har jag så mycket svårare att göra motstånd på denna punkt, som Malmö är min gamla valkrets och jag icke har något emot, att den blir tillgodosedd.

Om jag emellertid förstår saken rätt, skall ett yrkande i nu angiven riktning icke göras vid denna punkt i betänkandet utan först under punkt 38:o), där det är fråga om de nya extra befattningarna.

Jag skall följaktligen, herr talman, i den punkt, som nu föreligger, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets föreliggande förslag för att sedan under punkt 38:o) taga upp det av herr statsrådet framförda önskemålet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 35 och 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. förstärk-
ning av ar-
betskrafterna
vid tullverkets
lokalförvalt-
ning.

Punkten 38, angående förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning.

Under punkten 39 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i enlighet med vad departementschefen närmare utvecklade på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 443,800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 419,300 kronor.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Nilsson i Kabbarp yttrade: I anslutning till vad jag nyss yttrade skall jag be, att den ändring måtte vidtagas i ut-

skottets förslag, som betingas därav, att en extra kontrollörsbefattning i Malmö här tillkommer. Den ökning av förevarande anslagsbelopp, som jag på grund härav vill föreslå, belöper sig till 4,200 kronor. Jag yrkar följaktligen bifall till statsutskottets förslag med den ändring, att den i utskottets hemställen förekommande siffran, 419,300 kronor, måtte ändras till 423,500 kronor samt att vidare i utskottets motivering följande ändringar vidtagas, nämligen att det å sid. 35 i betänkandet upptagna beloppet, 85,150, ändras till 80,950 och det å samma sida förekommande beloppet, 24,500 kronor, ändras till 20,300 kronor, ävensom att den mening å föregående sidan, sid. 34, där det står talat om de tre kontrollörstjänster, som statsutskottet här avprutat, må komma att lyda: » — — två kontrollörstjänster, därav en för packhusinspektionen i Stockholm och en för packhusinspektionen i Göteborg», och alltså de därpå följande orden »och en för tullbevakningsinspektionen i Malmö» bortfalla.

Ang. förstärkning av arbetskräftorna vid tullverkets lokalförvaltning.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Herr vice talmannen gav proposition först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på bifall till det av herr Nilsson i Kabbarp under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 39 och 40.

Lades till handlingarna.

Punkten 41.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43—45.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkten 47.

Kammaren biföll utskottets hemställen.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—51.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Punkten 53.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. stats-
understöd till
vissa handels-
kamrar m. m.*

Härefter föredrogs *punkten 7*, angående statsunderstöd till svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté; och yttrade därvid

Herr N y l a n d e r: I anslutning till det av mig nyss i fråga om statsutskottets utlåtande n:r 7 A under punkt 22 anförda ävensom till det av andra kammaren då fattade beslutet får jag föreslå, att Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt antages och statsutskottets förevarande hemställan avslås.

Vidare anfördes ej. Efter av herr vice talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Utskottets framställningar i dessa punkter biföllos av kammaren.

Punkterna 15—17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—20.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 25 och 26.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Norman till mig riktat följande spörsmål:

1. Huru länge räcka de inom landet befintliga nu deklarerade förråden av brödsäd och mjöl med bibehållande av nuvarande ransoneringsplan?

2. Kan en bestämd förklaring nu givas, att någon inknappning av nu gällande ransoneringsplan ej behöver vidtagas under detta konsumtionsår?

3. Därast denna senare fråga ej kan jakande besvaras: I vilken omfattning skulle, så vitt nu är känt, eventuella indragningar i ransoneringsplan behöva ske och på vilka grunder skulle en ny ransoneringsplan behöva byggas?

Besvarandet av dessa frågor förutsätter en så vitt möjligt fullständig redogörelse för den nuvarande ställningen i fråga om

Svar å interpellation.
(Forts.)

tillgången och behovet av brödsäd under innevarande konsumtionsår. Härvid är emellertid att märka, att de fakta, som stå till buds, ingalunda möjliggöra ett exakt svar. Så t. ex. kan väl sägas, huru mycken spannmål som deklarerats såsom tröskad vid tiden för de senast inkomna rapporterna nämligen den 1 februari, men däremot kan det icke med någon säkerhet förutsägas, huru mycket därav, som kommer in i statens förråd.

Jag skall därför först söka giva ett svar på frågan huru länge de i statens ägo nu befintliga spannmållstillgångarna med nuvarande ransonering räcka, för att sedan återkomma till tröskningsrapporterna och de slutsatser, vartill dessa giva anledning.

Enligt uppgifter från folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning funnos den 20 februari följande förråd i statens ägo:

Mjöl	36,165 ton
Utländsk spannmål .	27,352 »
Svensk »	106,371 »

Summa 169,888 ton mjöl och spannmål.

Av mjöiet utgjordes den vida övervägande delen eller omkring 25,000 ton av vetemjöl. Ungefär 10,000 ton voro rågmjöl. Även den utländska spannmålen bestod huvudsakligen av vete, nämligen 23,184 ton. Resten var råg. Av den inhemska spannumålen utgjordes 48,161 ton av vete, 34,886 ton av råg, 8,814 ton av korn, 12,514 ton av havre och 1,994 ton av blandsäd.

Om havren frånräknas för foderändamål, återstår en kvantitet brödsannmål av 121,209 ton.

Vid beräkning av konsumtionsbehovet uteslutas här självhushållarna. Enligt ransoneringsplanen ha dessa att av den spannmål, de själva producera, uttaga den dem tillmätta ransonen. De kvantiteter, som enligt planen tillkomma dessa självhushållare, skola således icke utgå ur nyss angivna lagerbehållning. Däremot skall hela behovet för den övriga befolkningen, de s. k. korthushållarna, tillgodoses från statens lager. Därjämte bör en viss mindre kvantitet beräknas för jästfabrikerna och om möjligt även för svagdricksbryggerierna.

Den myckenhet mjöl, som av staten skall tillhandahållas för den icke självhushållande befolkningen, uppgår enligt folkhushållningskommissionens beräkning till ungefär 1,000 ton per dag. Häri inräknas då icke blott tilldelningen på vanliga brödkort och påbröds kort utan jämväl de allmänna inrättningarnas och restaurangernas ransoner samt tilldelningen för paltbrödstillverkningen, varjämte i nyssnämnda tal även inrymmas gryntilldelningen samt militärens behov. Visserligen uppgår all denna mjöl- och grynförbrukning för närvarande icke fullt till 1,000 ton per dag, men på grund av den under året skeende minskningen i antalet självhushållare och den härav uppstående ökningen i antalet kortinnehavare, stegras omsättningen av den ståtliga mjölhandeln, så att genomsnittliga dagsförbrukningen av mjöl och gryn för här åsyfta-

de behov under återstående delen av löpande konsumtionsår anses icke kunna sättas under 1,000 ton.

Till den för brödframställningen erforderliga jästtillverkningen måste per månad avskiljas ungefär 150 ton råg och 850 ton korn eller tillhoppa 1,000 ton.

Till de skattefria bryggerierna hade i ransoneringsplanen reserverats 1,500 ton korn för hela konsumtionsåret, d. v. s. till den 10 september 1918, för att denna näringsdrift ej skulle alldeles avstanna. Denna kvantitet, motsvarande 125 ton för månad, är en ringa mängd i förhållande till det förutvarande behovet.

Om man från förut nämnda tillgång å brödspannmål, 121,209 ton, frånräknar behovet från den 20 februari till den 1 juli, d. v. s. $4\frac{1}{2}$ månad, för jästfabrikerna med 4,300 ton och för de skattefria bryggerierna med 545 ton, tillhoppa 4,845 ton, återstår en kvantitet brödspannmål av 116,364 ton. Efter den nu tillämpade höga utmalningsprocenten motsvarar detta inemot 97,000 ton mjöl. Jämte det förut angivna mjölagret å 36,165 ton kan alltså tillgången å mjöl den 20 februari uppskattas till i runt tal 133,000 ton, vilket efter en förbrukning av 1,000 ton per dag räcker några dagar in i juli.

Det kan ej nekas, att denna situation är ägnad att väcka bekymmer. Ett enkelt överslag med tillämpning av här ovan angivna beräkningsgrunder ger vid handen, att det kräves ytterligare nära 70,000 ton mjöl, motsvarande omkring 84,000 ton spannmål för täckande av konsumtionsbehovet med nu gällande ransonering till det nya skördeårets ingång förutom 2,300 ton spannmål för jästfabrikerna och 290 ton spannmål till svagdricksbryggerierna. Då ha vi ändå ingen reserv beräknad som tillgång vid det nya konsumtionsårets början. Med den inneliggande lagerbehållningen den 20 februari till utgångspunkt ha vi sålunda att räkna med en brist å omkring 87,000 ton spannmål, då havren frånräknas. Så till vida äro utsikterna mindre gynnsamma nu än tidigare som man haft anledning räkna med bättre tröskningsresultat och större tillförsel under januari än som blev fallet.

Det må vara på sin plats att här även beröra frågan om fodersäden, då denna givetvis har ett intimt samband med brödransoneringen, helst som icke obetydliga kvantiteter av sådan spannmål, som eljest är att hänföra till fodersäd, ingått i de beräknade tillgångarna för den fastställda brödransoneringen.

Enligt den uppgjorda ransoneringsplanen beträffande djuren har staten, under förutsättning att tillgång därtill kan beredas, förpliktelse att tillgodose vissa mycket viktiga behov av fodersäd.

Bland dessa möter först fodersädstilldelningen till jordbrukets djur i de orter, där lantmännen icke själva hava dylik spannmål, åtminstone icke i den myckenhet, att den räcker till ransoneringen. Dessa orter äro dels det översta Norrland, dels de båda Skånelänen och dels några andra orter, bland annat Öland och Gottland. Sammanlagda fodersädsransonerna för dessa orter belöpa sig enligt tilldelningsgrunderna till omkring 160,000 ton för hela konsumtions-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

året, av vilken kvantitet jordbrukarna i de flesta av dessa orter själva ha tillgång blott till en mycket ringa del. Av sagda kvantitet torde för närvarande minst 100,000 ton vårsäd återstå att utdela. Jag behöver ej framhålla den stora vikten av att detta behov tillgodoses, särskilt för att dragarna inom rikets viktigaste sädesodlande distrikt, de skånska länen, icke skola till det snart stundande vårbruket befinna sig i alltför nedsatt skick.

Till städernas, arméns och den allmänna samfärdselns hästar har för hela foderåret med yttersta sparsamhet beräknats 60,000 ton fodersäd. Härav återstår nu att utdela inemot 30,000 ton.

I planen hade vidare beräknats att genom statens försorg anskaffa dels för vidmakthållande av landets främsta avelsstammar ett tillskott av 3,000 ton, dels för reglering av mjölkproduktionen kring de större konsumtionscentra 10,000 ton, dels för uppehållande av nödig fläskproduktion 20,000 ton, dels till hönsen utanför jordbruket 5,000 ton och dels för allmän reserv 10,000 ton, tillhoppa 48,000 ton. Det synes icke längre vara möjligt att vidhålla alla dessa tilldelningar. Vad beträffar fläskproduktionen har emellertid staten utlovat en tilldelning av 3 kilogram havre eller annan fodersäd för varje levererat kilogram fläsk, och härtill torde inemot 10,000 ton fodersäd erfordras. Övriga nu nämnda särskilda poster torde man nu vara nödsakad att utan vidare avskrivna i den mån tilldelning icke redan skett.

Genom statens försorg bör alltså under den återstående tiden till ransoneringsårets slut den 10 september 1918 om möjligt tillhandahållas något över 140,000 ton fodersäd.

Till mötande av detta behov funnos såsom förut nämnts i statens förråd den 20 februari endast 12,514 ton havre. Det visar sig alltså, att utöver nu ineliggande för utfodring avsedda tillgång erfordras i runt tal 130,000 ton fodersäd för att planen skall även med de förut av mig angivna inskränkningarna kunna fullföljas.

Man måste nu fråga sig: Kan den sålunda konstaterade bristen i de nu synliga förråden utjämnas och huru skall detta i så fall ske?

Helt givet har man här, fränsett möjligheten av import, att tänka sig två olika vägar: å ena sidan *ökning av statens nuvarande förråd*, genom framskaffande av spannmål, särskilt fodersäd, från de håll, där sådan kan finnas, samt å andra sidan *eventuell jämkning i ransoneringsplanerna*, genom minskning i konsumtionen på de punkter, där detta möjligen kan gå för sig.

Man vill dock gärna hoppas, att den första vägen skall föra till det åsyftade målet, försörjningens säkerställande, och låt oss därför nu undersöka möjligheterna för framskaffande av ytterligare sädesförråd. Här komma vi då in på frågorna om skördeberäkningarnas tillförlitlighet, tröskningsresultatet samt organiserandet av den statliga spannmålsindrivningen.

Beräkningar över den sannolika skörden hösten 1917 verkställdes upprepade gånger under förlidet år. Dessa beräkningar lämnade, som naturligt är, något skiftande resultat men pekade i stort sett likväl åt samma håll. Den kalkyl, som giver det lägsta resul-

tatet, är den, som grundar sig på de av hushållningssällskapens häradsombud i slutet av november lämnade preliminära uppgifterna om skörden per hektar. Enligt denna kalkyl skördades under fjolåret av vete 187,000 ton, råg 358,000 ton, korn 256,000 ton, havre 975,000 ton och blandsäd 326,000 ton. Till jämförelse må erinras, att medelskörden under åren 1911—1915 beräknas hava utgjort av vete 234,000 ton, råg 615,000 ton, korn 315,000 ton, havre 1,172,000 ton och blandsäd 309,000 ton. Härvid är att märka, att denna medelskördssiffra för havre ligger under den för normala år gällande, på den grund att 1914 års ovanligt låga havreskörd nedpressat genomsnittssiffran för femårsperioden.

För att vederbörande myndigheter, som hava folkhushållningsarbetet om hand skulle kunna i tillräckligt god tid skaffa sig tillgång till den för fördelning avsedda spannmålen och tidliga erhålla förvisning om den verkliga ställningen, har föreskrivits att tröskningsarbetet skulle vara avslutat senast den 1 februari 1918, i den mån icke i särskilda fall uppskov beviljats. Månatligen hava tröskningsrapporter avlämnats.

De hittills gjorda sammanräkningarna av dessa rapporter visa, att intill den 1 februari tröskats 169,500 ton vete, 263,000 ton råg och 178,000 ton korn. Alltså skulle återstå 17,500 ton vete, 95,000 ton råg och 78,000 ton korn, tillhoppa 190,500 ton. Av blandsäd redovisa tröskningsrapporterna 193,000 ton, så att 133,000 ton skulle återstå. Av havren hava i tröskningsrapporterna redovisats 598,000 ton. Det skulle alltså återstå 377,000 ton havre. Det är emellertid härvid att märka, att rapporter för januari saknas från 175 socknar. Om man också torde få medge, att nyssnämnda preliminära, såsom synnerligen försiktig ansedda skördeuppskattning i verkligheten visat sig hava varit för hög, synes man av de nu anförda siffrorna dock kunna hava grundad anledning antaga, att ganska avsevärda skördade spannmålskvantiteter ännu icke tröskats eller upptagits på tröskningsrapporterna intill den 1 februari.

Jämföra vi de förut angivna sifferuppgifterna rörande den för den 20 februari konstaterade bristen: cirka 87,000 ton brödsäds- spannmål (inklusive korn) jämte omkring 130,000 ton fodersäd, med vad som enligt beräkningarna återstod otröskat den 1 februari: 190,500 ton brödsäd och 510,000 ton fodersäd, och utgå vi från att producenterna sannolikt först undantaga sina egna ransoner, saknar man dock ännu icke förhoppning om att bristen skall kunna täckas genom ökad tillförsel till statens förråd. Att det härvid i första rummet gäller att få bristen av brödspannmål fylld, är tydligt, även om det måste starkt understrykas, att tilldelning av fodersäd till de delar av landet, som därav hava underskott är ytterst betydelsefull. Det måste emellertid sägas, att utsikterna till att det senare behovet skall kunna helt fyllas beklagligtvis äro mycket små.

Det kan vara av intresse att här göra ännu en sammanställning, nämligen en jämförelse mellan tröskningsresultaten, sådana de föreligga enligt senast inkomna rapporter eller den 1 februari, och de till staten intill den 20 i samma månad inlevererade förråden. Det visar sig då, att av vete inlevererats 100,565 ton eller 60 % av

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

vad som tröskats. För råg blir motsvarande siffror 97,472 ton eller 37 %, för korn 41,743 ton eller 23,5 %, för havre 32,981 ton eller 5,5 % samt för blandsäd 5,953 ton eller 3,1 %.

Härav framgår, att skillnaden mellan de inlevererade och de deklarerade förråden, även om man bortser från vad som ännu kan vara otröskat, ifråga om råg och ännu mera beträffande vårsåden är mycket avsevärd. Några exakta uppgifter om självhushållens och producenternas egen rättmätiga förbrukning stå visserligen ej att få, varför det också nu är omöjligt att bestämt fastslå, huru stor del av den tröskade spannmålen, som egentligen tillkommer staten. Skillnaden är emellertid så stor, att man måste utgå ifrån, att icke oväsentliga partier av statens spannmål ännu ligga kvar hos jordbrukarna.

Inför de nu konstaterade behoven, för vilkas fyllande tillgång saknas i statens lager, kan man icke stå till svars med att endast uppmana jordbrukarna till tröskning av vad som ännu kan finnas otröskat och till leverans av den spannmål, som enligt gällande föreskrifter skall inlevereras till statens organ. Man måste därjämte från det allmännas sida vidtaga verkliga kraftåtgärder, även om dessa för många kännas hårda, för att utan tidsutdräkt vinna klarhet beträffande de i landet befintliga tillgångarna och för att snarast möjligt få dessa i statens hand. I detta syfte har folkhushållningskommissionens spannmålsavdelning i cirkulär till spannmålsbyråerna den 19 februari anbefallt vidtagande av särskilda åtgärder. Förutom ett energiskt infordrande av felande tröskningsrapporter avse dessa åtgärder dels att före den 15 mars på grundvalen av vissa beräkningar till folkhushållningskommissionen inge en ungefärlig uppskattning över den för leverans till staten disponibla spannmålstillgången inom byråns distrikt, dels ock att påskynda inleverandet av sådan spannmål, som jordbrukare icke få behålla. I sistnämnda syfte riktas anmaning främst till en var jordbrukare, som kan antagas inneha någorlunda väsentlig kvantitet, att inom 10 dagar inleverera viss angiven spannmålsmängd vid äventyr att den eljest omedelbart därefter exproprieras. Resultaten av dessa åtgärder komma således ej att länge låta vänta på sig.

Visar det sig icke inom en nära framtid, att statens förråd genom påskyndad leverans tillföras de myckenheter, som nu felas, ja då måste man uppenbarligen, i den mån möjlighet att genom import tillföra landet spannmål icke står till buds, ingå på den andra, nyss antydda vägen: jämkning i ransoneringsplanerna. Att denna fråga jämväl är föremål för övervägande inom folkhushållningskommissionen, är givet.

Huru dylika ändringar skola genomföras — vilka ändringar vi dock allt fortfarande hoppas skola kunna genom jordbrukarnas beredvilliga leveranser undvikas — är emellertid givetvis beroende på huru mycket som kommer att fattas i den beräknade redovisningen.

Att nu yttra sig i denna punkt är därför näppeligen görligt, men så mycket kanske bör sägas, att minskning i kortransonerna för den kroppsarbetande befolkningen bör, om någon möjlighet där-

till finnes, undvikas och i varje fall icke komma i fråga under våren och försommaren, då tillgång på grönsaker och ersättningsmedel ännu saknas.

Svar å interpellation
(Forts.)

På interpellantens första fråga kan jag alltså giva det svar, att de till staten den 20 februari inlevererade förråden av brödsäd — havren är då undantagen — antagas räcka några dagar in i juli. Huru stora de tillgångar äro, som ännu ligga kvar hos jordbrukarna, kan icke för närvarande bedömas.

Av det föregående framgår, att jag icke för närvarande kan lämna den i interpellantens andra fråga avsedda bestämda förklaring, att någon inknappning av nu gällande ransonerings av brödsäd och mjöl ej behöver vidtagas under detta konsumtionsår.

På den tredje frågan kan jag f. n. endast svara att, därest en förändring i den nuvarande brödransonerings skulle befinnas oundviklig, en minskning i kortransonererna för den kroppsarbetande befolkningen under våren bör vara den sista utvägen, som kan ifrågakomma. Det är också uppenbart, att bristens storlek måste bli avgörande för omfattningen av eventuella indragningar i den nuvarande ransoneringsplanen.

Härpå yttrade:

Herr Norman: Herr vice talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få fram bära mitt tack för det omfångsrika, med många siffror försedda svaret. Jag hade dock varit ännu mer tacksam, om det kunde ha givits klart besked och ett verkligt svar på samtliga de frågor, som framstälts, vilket jag här tycker mig sakna. Jag vill också på samma gång påpeka det intressanta förhållandet, att medan min interpellation, vilken framställdes i denna kammare redan den 5 februari, först nu besvaras — på ett sätt, som *icke* klarlägger de frågor, den berör — så har en interpellation berörande samma frågor, för några dagar sedan framställd i första kammaren, redan hunnit bli besvarad.

Orsaken till att interpellationen framställdes var den oro, vår livsmedelsfrågas läge har väckt i landet, och de varandra motsägande uppgifter rörande densamma, som kommit från olika håll. Jag erinrar om huru hans excellens herr statsministern i sitt tal på Musikaliska akademien den 30 december 1917 gav en mycket mörk skildring av våra livsmedelsförhållanden. Även hans excellens herr utrikesministern nämnde vid remissdebatten något om vår folkförsörjningsfråga — i något egendomlig form för övrigt. Han talade om att dess läge var sådant, att det nödvändiggjorde ett flyttande av gränspälarna och nödvändiggjorde en tonnageöverskott, som skulle medföra en minskning av vår handelsflotta. Det är klart, att när sådana, jag vill säga bedrövliga åtgärder förordas, måste man få den uppfattningen, att läget vore synnerligen allvarligt.

Svar & interpellation.
(Forts.)

Vad tonnageöverenskommelsen beträffar, har ju den också be-tecknats såsom ett mycket ödesdigert och betänkligt steg, vilket också har väckt mycket bestämda gensagor, bland annat från det parti, jag har äran tillhöra.

Men det har kommit framställningar av annan art än de mörka, som de båda excellenserna lagt fram. Något efter utrikesmini-sterns anförande här vid remissdebatten yttrade sig herr jordbruks-ministern och tycktes för sin del vara mera optimistisk. Jord-bruksministern nämnde, att de siffror, han nyss förut angivit, »icke ge anledning till någon verklig oro för närvarande», men — tillade han — »väl ge de anledning till en sträng hushållning och till iakttagande av de givna föreskrifterna». Några dagar ef-ter remissdebatten hade en representant för en regeringen närstående stor landsortstidning ett samtal med statsrådet och chefen för jord-bruksdepartementet, och den framställning, han gav i anledning av detta samtal, är av den art, att man därav fick det intrycket, att det inte var så farligt ställt med vår folkförsörjningsfråga. Här framhålles det, att vad som vid samtalet av jordbruksmini-stern yttrades var ägnat att skingra en del farhågor, en del i pres-sen synliga uppgifter om att t. ex. våra brödsädesförråd skulle vara slut på mycket tidigt stadium, sålunda vore betydligt över-drivna. Det uttalades som en förhoppning, att den nuvarande ran-soneringen skulle kunna bibehållas, och de beräkningar, som inter-vjuaren gjort på grund av jordbruksministerns uttalanden, ge vid handen, att brödsädestillgången skulle med nuvarande ransonering räcka fram i augusti månad. Men ett par dagar efter sedan denna intervju varit intagen i antydda tidning, kommer det bekanta cir-kuläret från folkhushållningskommissionen rörande tröskningsresul-tatet vid årsskiftet, där det framhålles, att denna redovisning var mycket otillfredsställande, och där kommissionen säger, att läget är synnerligen bedrövligt. Det är klart, att när man får sådana varandra motsägande uppgifter, så blir det en osäkerhet angående verkliga läget. Man vet icke, om man skall tro på statsministern, utrikesministern och folkhushållningskommissionen, som tyckas be-finna sig å samma sida, eller om man skall sätta tro till jordbru-kets främste målsman vid konungens rådsbord. Att tro på alla samtidigt tycks vara omöjligt på grund av det som kommit fram.

Därför finner jag också, att »Stockholmstidningen» med full rätt har framhållit i en artikel för den 3 februari om trösknings-rapporterna, att dessa äro vittnesbörd, som ge anledning till en rannsakan, huru det förhåller sig. Artikeln slutar med att det i varje fall »synes oss, som om, efter allt att döma, det som bör göras, bör göras snart». Detta, som måste göras, står några rader ovanför, där det heter, att »vederbörande stå med största sannol-ighet inför nödvändigheten att lägga om ransoneringen».

Ja, det var detta jag ville veta. Behövs det eller behövs det inte minskning av ransonerna? Huru förhåller det sig med den verkliga livsmedelstillgången i landet?

Nu förstår man naturligtvis, att det ur olika synpunkter är

synnerligen tråkigt för regeringen att vidtaga inknappning i ransonerna. Vi veta ju, att det under de föregående högerregeringarna framkommit ständigt klander mot deras åtgöranden. Det har framhållits, att den dyrtid, som finnes, och knappheten, som råder, berott på, att dessa högerregeringar icke skött sig, som de borde. Detta klander har framkommit från många håll, från män i mycket hög samhällsställning och från sådana, som aspirerade på att bliva män i hög samhällsställning. Folket har trött på dessa framställningar, och det var därför nödvändigt enligt folkets uppfattning att sätta andra män till styret, vilka icke vanvårdade vårt lands utrikes angelägenheter på sådant sätt, att vi kommo i så tråkiga förhållanden. Det har gjorts jämförelser mellan förhållandena hos oss och i andra länder. — Jag erinrar om en bekant resenär, som varit i Norge och därifrån hemförde både potatis och intressanta intryck, som sedan offentliggjordes, om huru det »i Norge fanns allt». Däremot var det så dåligt i Sverige, vilket naturligtvis icke berodde på, att vi i Sverige hade mindre förutsättningar att själva producera livsmedel än Norge hade, utan därpå att Norges import sköttes på bättre sätt. Nog av, folket i landet ansåg efter all slik förkunnelse, att här behöfde systemet läggas om på ett eller annat sätt.

En sådan omläggning skedde också genom de val, om ägde rum i höstas. Vi fingo nya män till styret och man väntade på den kommande guldåldern. Denna kom emellertid icke, utan man fick till en början inknappning i sockerransoneringen och sedan befarades det, att vi skulle få ytterligare inknappningar på andra områden.

Jag förstår mycket väl, att detta är en synnerligen otrevlig situation. Jag är övertygad om, att den nuvarande regeringen gjort vad den kunnat, åtminstone i vissa delar, för att göra det så bra som möjligt. Men om den så har gjort, menar jag, att dess män också borde vara villiga att erkänna, att de föregående regeringarna, som fått uppbära klander, nog också gjort vad de kunnat, och att alltså detta klander, på vilket valresultatet i fjol till stor del berodde, var åtskilligt obefogat.

I detta sammanhang skulle jag dock vilja framställa en fråga, huruvida det har gjorts vad som kunnat göras från den nuvarande regeringens sida för att få in spannmål söderifrån där transportförhållandena över vattnet icke lägga hinder i vägen för import och där sådan överenskommelse möjligen kunnat träffas som kanske hade tillfört oss det behov av brödsäd som vi nu lida brist på. Det vore intressant att få ett bestämt svar på dessa frågor om det icke funnits möjlighet att på den vägen få in åtskilligt med brödspannmål, och om i det stycket verkligen blivit gjort vad som kunnat göras.

När, som jag nyss nämnde, förhållandena äro så bekvämliga, och man går i tvekan och undran över vad som skall göras, och så intet annat sker, än att det lämnas dessa varandra motsägande uppgifter, så är det icke underligt, att många finnas, som fundera, vad orsaken kan vara att man icke får bestämt besked. Det kan vara rätt förklarligt, om åtskilliga sätta detta i samband med de

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

landstingsmannaval, som inom kort stunda. Det är för att få bort den anledningen till anmärkning, som jag velat bereda vederbörande tillfälle att ge bestämt besked i så god tid, att en sådan svart misstanke måtte kunna fullständigt avvisas. Jag kan endast beklaga, att detta bestämda besked icke kunnat lämnas nu.

Det har i interpellationssvaret framhållits, att man »hoppades», att man icke nu skulle behöva vidtaga några inskränkningar. Men förhållandena vore sådana, att något bestämt löfte, att dylika inskränkningar icke skulle behöva vidtagas, icke kunde givas. Dock ställdes det i utsikt, att om en inskränkning av ransoneringen måste göras, detta nog skulle — det framgår av vad som här blivit sagt — komma att gå ut över självhushållen.

Nu kan det sägas, och detta har även framhållits från en del håll, att självhushållen ha den större ransoneringen och därför tåla bättre vid en inknappning, fastän särskilda förhållanden gjort, att man ansett, att de borde få större ransoner. Man har nämligen förmenat, att de, som själva producera brödsäden, böra ha större ranson av denna, så mycket mera som dessa producenter i högre grad, än vad fallet är med andra, torde basera sitt uppehälle på brödsäd. Skulle nu inskränkning i *allt för stor omfattning* gå ut över dessa självhushåll, kan det medföra tråkiga efterverkningar för den framtida produktionen. Men det är också klart, att *om* inskränkning måste göras så är det bättre, att *den sker i god tid*, då den kan bli mindre kännbar, än att den sker vid ett senare datum och därigenom får en större omfattning. Det är också detta, som Stockholmstidningen framhåller i sin artikel, då den uttalar, att vad som skall göras, bör göras snart. Det hade därför varit bra, om man fått besked dels om vad som behöver göras och vad som kommer att göras och dels om det vis å vis våra handelsförbindelser söderut gjorts vad som göras kunnat, för att en eventuell inskränkning måtte bli överflödig.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det, som delvis berörts av statsrådet och som kom fram vid talet om jordbrukets självhushåll.

Jag erkänner, att det är svårigheter för korthushållen, och att åtgärder böra vidtagas till undvikande av den hotande bristen, men då man på många håll icke beaktat behövligheten av att jordbrukarna få behålla sina självhushåll, skall jag med några ord beröra, varför dessa för dem äro så nödvändiga.

Jag skulle kunna erinra om Skriftens ord: »Ho planterar en vingård och äter icke av dess frukt?» Av rent psykologiska skäl får man beakta, att om man bringar det därhän, att odlaren icke har någon förmån framför andra av sin brödsädesodling, så måste det på honom verka så, att han förlorar lusten till odling. Och utan att i anledning därfor någon bör kunna taga sig rätt att kasta sten på jordbrukarna, får jag säga, att om man anser sig föranlåten av det ena eller andra skälet att ännu mera inskränka jordbrukarens förmån av självhushåll, så fruktar jag verkligen, att det skulle inverka menligt på nästa brödsädesådd.

Jag skall nu påpeka, varför jordbrukarna särskilt äro i behov av självhushåll. Av det enkla skälet, att det för oss jordbrukare är så gott som fullständigt omöjligt att få en enda arbetare, om vi icke ge honom fri kost; han kommer icke till oss, om vi icke kunna bereda honom denna förmån. Men denna kost måste vi taga av självhushållens ransoner, man ger oss icke brödkort för detta, vilket gör, att åtgången av bröd blir större än i de vanliga konsumenthushållen. Det är givet, att många arbetare på landet härigenom tillskyndas en stor fördel, ty de ha vissa dagar fri mat för husfadern och ofta även för husmodern, när hon går borta, och detta inverkar fördelaktigt på deras hem och deras livsmedelsåtgång.

Jag har velat vidröra denna sak, då jag hört yrkanden från många håll och det även under remissdebatten, att förmånen av självhushåll borde bortfalla för jordbrukarna, emedan den skulle vara orättvis. Men den är icke orättvis, utan synnerligen välbehörlig ur många synpunkter.

Nu är ju givet, att man måste taga vederbörlig hänsyn till de svårigheter, som föreligga beträffande folkförsörjningen. Man kan icke göra några förutsägelser beträffande sommarens skörd; det är klart, att om vi få en tidig sommar och en tidig skörd, så kommer vedermödans tid att förkortas. Skördetiden är mycket varierande; skörden kan komma tre, fyra veckor tidigare, och i sistnämnda fall inträda också förbättrade möjligheter att kunna hålla ut till nästa skörd.

Jag har nu — och det var närmast därför jag begärde ordet — lämnat en förklaring, varför det är så nödvändigt, att jordbrukarna få behålla självhushållen, och jag vill vädja till herr statsrådet att, om det finnes någon möjlighet och i vart fall så länge det låter sig göra, jordbrukarna måtte få behålla denna förmån, vilket jag tror skulle vara synnerligen lyckligt för framtiden och för livsmedelsproduktionen.

Herr R u n e: Det är rimligt och naturligt, att denna interpellation framstälts, då man, såsom här framhållits, varit orolig för situationen på många håll och gärna velat ha klart besked om, hur det i detta avseende står till. Jag måste i alla fall säga, att om detta var interpellantens mening, så förvånar det mig, att han i sitt anförande kom in på saker, som ha bra litet med detta att göra. Jag satt och hörde uppmärksamt på honom och kunde icke värja mig för det intrycket, att det, som plågade honom mest, var icke tanken på, hur det skulle bli med tillgången på brödsäd och med ransoneringsplanen, utan vad som plågade honom mest var dels utgången av valen i höstas, en fråga, som han var inne på, och dels även utsikterna för de landstingsmannaval, som nu stunda. Han berörde dessa frågor på sådant vis, att jag för min del icke kunde finna annat än att de i själva verket voro huvudsaken och huvudsynpunkten för honom.

Han talade i detta fall om att det riktiats klander mot föregående regeringar, därför att de icke hade tillgodosett folkförsörjningen så, som borde skett, och han sade, att valmännen i höstas hoppats, att

Sear & interpellation.
(Forts.)

om det bleve regeringsskifte skulle det bli bättre ställt, men någon förbättring hade icke inträtt, och därför skulle de blivit besvikna. Jag trodde, att den talaren var så pass inne i förhållandena, att han visste, att det är stor skillnad mellan läget nu och för exempelvis ett eller ett par år sedan, då det gäller att få in livsmedel till landet. Jag trodde, att han visste, att ju längre kriget varar, dess större blir i hela världen bristen på livsmedel och att han därför skulle begripa, att det icke är lika lätt i nuvarande tid att kunna genom import hjälpa upp saken, som det varit förut. Jag vill vidare säga, att jag trodde, att den talaren var så initierad i förhållandena, att han åtminstone icke nu längre satte någon tro till den legenden, som man berättade för några månader sedan, eller vid den tidpunkt, då den samlingsregering vi nu ha, nyss trätt till makten, att man skulle ha utsikt att träffa överenskommelse med Tyskland om någon brödsädsimport till Sverige. Jag tycker, att han borde veta lika väl som vi alla, att det icke var någon utsikt, som i den vägen förspilldes, utan att i det avseendet såväl den ena regeringen som den andra gjort så mycket som möjligt. Vidare, när han gjorde jämförelse mellan vår ställning och exempelvis förhållandena i Danmark, trodde jag nog, att alla här visste, att det faktiskt är så, att Danmark av olika skäl haft och måhända, jag skulle tro det, ännu denna dag har det bättre ställt än vi. Jag blott konstaterar detta faktum, vilket kan ha den ena eller andra orsaken, utan att jag därmed vill kasta en skugga på någon. Det har sålunda icke varit utan skäl, som det förut påståtts, att försummelser ifråga om importen begåtts under föregående tid, och det har icke varit utan skäl, som man anställt jämförelser med, hur man har det på andra ställen.

Jag måste också säga, att det hos litet var väckt förvåning, när interpellanten förklarar, att han icke får besked — han begär visshet och får icke besked från jordbruksministern. Vad vill han mera begära än att få de uppgifter, som han fått? Vad mera kan han begära än att först få veta, vad som finns i kronans förråd och vad de rapporter, som blivit avgivna, innehålla? Han kan väl icke begära, att det skall finnas någon siareförmåga hos jordbruksministern, så att denne kan säga, hur mycket man ytterligare skall få in. Såvitt jag förstår, har jordbruksministern i detta fall givit så tydligt och klart besked, han kunnat giva, och det kan åtminstone i det avseendet icke riktas någon anmärkning emot honom.

Jag har icke kunnat underlåta att bara yttra dessa ord framför allt för att visa att det kanske icke för interpellanten är den fråga, han interpellerade om, som varit huvudsaken, utan han är, som vi alla veta en person som ligger rätt hårt i den politiska agitationen och han har ansett detta vara ett utmärkt tillfälle att få tala om, att det var ett orätt valresultat vi fingo i höstas, och han har tyckt, att det var lämpligt att rikta någon liten appell till valmännen för de förestående landstingsmannavalen.

Herr Åkerlund: Enligt mitt förmenande bör under inga förhållanden denna fråga neddragas till att bli en partipolitisk fråga.

ga, därtill är den alldeles för viktig. Här har det på sätt och vis riktats uttalanden mot jordbruksministern för att det räknats fel och lämnats vilseledande uppgifter, men såvitt jag kan finna, skulle de uppgifter, som blivit lämnade, icke vara oriktiga, därest den spannmål, som man beräknat få, verkligen komme in.

Det är icke för att säga detta, som jag begärt ordet, utan jag har velat påvisa för herr jordbruksministern en sak av yttersta vikt, som med denna fråga hänger samman. Det är bränslekommissionens åtgärder att betala så orimligt mycket för skogskörning som 25 å 30 kronor för häst och karl per dag. Detta har gjort, att tusende jordbrukare blivit urståndsatta att tröska sin säd, och denna har i stället blivit förstörd av råttor — den säd, som skulle kommit folkhushållningen till godo. Den orimliga betalning, som bränslekommissionen lämnar, har medfört, att det med all säkerhet ligger massor av säd otröskad, och den får ligga otröskad, så länge kommissionen på detta sätt vräker ut pengar. Jag missunnar icke någon att få betalning för sitt arbete, men jag anser icke, att man bör betala så, att därmed hela folkhushållningen kommer i yttersta nöd. Visserligen beror det till betydande del på bristen på driftolja, att man icke verkställt tröskningen, och det är sorgligt, men därest icke så är fallet ett annat år, undrar jag, om vi icke i en liknande situation böra se till, att bränslekommissionen, om den sorgligt nog då fortfarande existerar, icke får rättighet att taga i sin tjänst hästägare på landsbygden, förrän dessa, om de äro jordbrukare, avslutat sin tröskning.

Jag ber herr jordbruksministern taga detta i beaktande, vilket åtminstone i dessa bygder och andra vidsträckta delar av Sveriges land är av yttersta vikt.

Herr K ä l l m a n: Herr talman, mina herrar! Då interpellanten framhöll, att orsaken till interpellationens framställande var den oro, som han visste existera på grund därav, att man saknade uppgifter om läget på detta område, blev jag icke så litet förvånad. Det förhåller sig nämligen så, att interpellationen framställdes *dagen efter det de då tillgängliga tröskningsrapporterna blivit offentliggjorda*. Jag har icke någon gång känt mig så förvånad över en handling i riksdagen, som då herr Norman dagen efter offentliggörandet av dessa tröskningsrapporter frågade, hur det står till på detta område. Jag förvånar mig framför allt därför, att herr Norman icke bevisar sin första riksdag, utan deltagit i några föregående och sålunda borde veta, att man har allvarliga uppgifter här och icke bör taga sig till med rena överflödshandlingar. Jag förstår icke, hur interpellanten kan försvara, att han framställer en interpellation, som faktiskt blivit besvarad redan innan den framstälts. Andra uppgifter var det icke vid den tiden möjligt att lämna, och herr Norman borde vara åtminstone så förtrogen med kristidsmaskineriet, att han vet, att icke heller i dag herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är i tillfälle att ge ett slutgiltigt svar på den fråga, som interpellanten framställt.

Scar & interpellation.
(Forts.)

Det är åtskilliga orsaker, som bidragit till, att tröskningen försenats. Herr Åkerlund har pekat på en omständighet, som är av mycket stor betydelse. Bränslekommissionens verksamhet har i sin mån förhindrat tröskningen, men bristen på olja har kanske spelat den största rollen. Vid sådant förhållande och då man ännu icke kan ha siffrorna inne eller hopräknade, begär interpellanten för mycket, när han hemställer den 5 februari att få svar på, hur mycket spannmål det finnes för konsumtionsåret.

Jag skall icke förlänga debatten och ge mig in på frågan något utförligare, men vill bara säga herr Magnusson i Skövde, att jag icke tror, att regeringen och icke heller de myndigheter, som handha folkförsörjningen, önska att minska självhushållens ransoner lika litet som de önska nedsätta andra ransoner, och jag för min del har i kommissionen alltid förordat, att självhushållen skulle av olika skäl få större ransoner än andra. Men det är ju uppenbart, att om någon minskning måste äga rum i nuvarande ransoner, kan man självfallet icke i första hand tillgripa minskning beträffande de utanför jordbruket varande tungt arbetandes synnerligen knappa ransoner, och jag är herr jordbruksministern tacksam för att han tillkännagivit sin uppfattning vara densamma.

Jag tillåter mig till slut endast säga, att denna fråga borde vara så litet partiskiljande och är så allvarsam, att man icke borde på grundval av densamma söka göra ett politiskt nummer.

Herr talmannen som under herr Källmans anförande inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Lindqvist i Kosta, som yttrade: Det var med stort intresse jag åhörde det svar, som jordbruksministern gav på den av interpellanten framställda frågan. Dock var det icke utan en viss beklämning jag hörde talas om de små tillgångar, som här finnas i vårt land. Det säges av jordbruksministern, att läget är sådant, att det endast finnes två vägar att gå. Den första vägen är naturligtvis den, att man ser till att öka på de tillgångar, som finnas i statens förråd, att man söker få in så mycket som möjligt. Ja, detta är naturligtvis det rätta och det enda möjliga i det avseendet. Och för att öka tillgångarna har man ju kanske icke mer än en eller möjligen två vägar att gå, om det över huvud visar sig möjligt att till riket införa något, vilket ju i varje fall kan bli högst obetydligt. Det enda, som återstår att göra, är att se till, att staten får in de förråd, som finnas ute i landet. Och när man har sett i tidningarna, vad som meddelas från den institution, vilken har hand om livsmedelsfrågan, och när man hört jordbruksministerns svar i dag, får man den uppfattningen, att här skulle finnas tillräckligt med brödspannmål, om det bara vore möjligt att få fram densamma. Man kan då fråga sig, om tillräckliga åtgärder blivit vidtagna för att få fram de reserver, som finnas i landet. Det meddelades här i dag, att för kort tid sedan utgått en särskild anmodan till landets olika delar om insändande av nya rapporter,

vilka man skulle söka få in till den 15 mars. Jag ville nu fråga, om man icke därutöver kunde vidtaga några andra åtgärder. Hur skulle det vara, mina herrar, om Ni, som sitta i denna kammare och själva äro jordbrukare, ville rikta en vädjan till Edra kamrater i landet att verkligen göra vad göras kan för att få fram de förråd, som finnas? Nödläget är nu verkligen sådant ute i arbetarhemmen, att det är fara å färde, och skulle det icke vara en god hjälp för de länsmän och livsmedelsinspektörer, som ute i landet söka få fram vad som där finnes, om Ni ville rikta en sådan vädjan till Edra närmaste kamrater att göra vad göras kan. Man kan icke få någon annan uppfattning, när man hör jordbruksministerns svar, än att det finns spannmål — huvudsaken är att se till, att det vidtages sådana åtgärder, att man får fram densamma.

Det måste vara detta, som vi i första hand skola inrikta oss på, att söka få fram dessa förråd. Och skulle det sedan visa sig, att dessa icke äro tillräckliga, synes det mig vara en rätt tankegång, som herr jordbruksministern var inne på, att om ransonerna måste minskas, denna minskning då i sista hand bör gå ut över de kroppsarbetande klasserna. Jag uppfattade herr jordbruksministerns svar så, som om man i första hand skulle minska på självhushållens ransoner. Men det finns utom självhushållen en annan grupp, för vilken man i ett sådant kritiskt nödläge, som vi synas komma i, skulle kunna göra en inskränkning, låt vara att denna grupp icke kunde bliva stor.

Mina herrar, skulle vi komma i den bekymmersamma situationen, att vi behöfde minska brödransonerna för de kroppsarbetande klasserna, vet jag icke vad som skulle komma att hända, men jag befarar det värsta. Redan nu med den ranson, som vi ha för närvarande, och den mycket knappa tillgången på potatis är nödläget i arbetarhemmen sådant, att man kan befara något, som man helst skulle se, att det icke behöfde ske. Det är icke endast bland städernas arbetare nöden är stor, utan även på landsbygden, särskilt i industricentra. Jag var för någon vecka sedan hemma i min valkrets och talade med mina kamrater från industriplatserna, och det var mera än en, som då med fuktiga ögon berättade om, hur det var i hemmen. Det bör sägas ifrån vid ett tillfälle som detta, då man såsom herr Magnusson i Skövde vill göra gällande — åtminstone fick jag den uppfattningen — att skall man behöva minska ransonerna, bör man göra det för de kroppsarbetande klasserna eller för dem, som icke ha självhushåll. Naturligtvis vill jag icke för min del säga, och jag tror ej heller, att det är någon arbetare, som påstår, att självhushållens ransoner äro så rikligt tilltagna, att man utan skada kan minska dem, men inför det nödläge, vari vi nu befinna oss, måste man väl taga där det finnes något att taga, och självhushållerna ha andra livsmedel att tillgå förutom brödet, men i arbetarhemmen finnes snart sagt icke mer än den lilla brödranson, som blir dem tilldelad.

Läget är allvarligt, mina herrar, och vi måste göra klart för oss, att icke hos någon samhällsgrupp nöden är så stor som bland de kroppsarbetande klasserna. Därför är det med största tillfreds-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

ställelse jag funnit, att herr jordbruksministern har den syn på denna fråga, att det är där, som i sista hand en minskning av ransonerna skulle få förekomma, om en sådan blir nödvändig.

Herr *Persson* i Norrköping instämde häruti.

Vidare anförde

Herr *Magnusson* i Skövde: Jag begärde ordet med anledning därav, att herr *Lindqvist* i Kosta yttrade, att jag gjort gällande, att om en minskning av brödransonerna skulle behöva ske, denna skulle gå ut över de kroppsarbetande klasserna. Jag vill då först säga, att de jordbrukande självhushållarna äro arbetare lika väl som andra. Av dem kräves det, att de få äta sig väl så mätta som några andra kroppsarbetare. Jag sade däremot, att man bör betänka sig synnerligen väl, innan någon minskning företages i fråga om självhushållens tilldelning, och jag tror, att det är mycket befogat att göra den erinran. Jag har gjort denna erinran väsentligen för att man skall taga under allvarligt övervägande, huruvida icke andra utvägar kunna finnas, så att man icke behöver göra någon minskning för vare sig den ena eller den andra. Jag vet fullväl, att det kan vara svårigheter och stora svårigheter för dem, som blott ha brödkort, men jag vet också, att man från det hållet många gånger uttalat sig så, som om man ansåge, att jordbrukarna hade så ofantligt stora förmåner just på grund av självhushållen, att för dessa indragning utan vidare bör ske, men man betänker icke, att självhushållen nu ha det mindre fördelaktigt ställt än förra året. I många fall har det varit så, att om man skulle anvisa åt tjänare av ena eller andra slaget den brödranson, som kommer på deras lott efter vad självhushållen ha sig tilldelat, skulle de icke nöja sig härmed. Det har kanske kunnat gå med den nuvarande ransonen, men om den bleve minskad, skulle de lämna sin tjänst. Detta kommer att verka så sönderbrytande för jordbruket och möjligheten att bedriva detsamma, att man även på grund härav bör betänka sig, innan man minskar självhushållens ranson.

Det är ju givet, att vederbörande äro nödsakade att taga hänsyn till det faktiska läget, men det förefaller, som om det vore åtskillig spannmål man skulle kunna få in. Och under sådana förhållanden synes det mig, som om det vore möjligt att undvika en ytterligare inknappning i ransonerna.

Sedan herr vice talmannen ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr *Olsson* i Broberg: Jag anser mig som jordbrukare böra säga några ord i denna fråga.

Av den redogörelse, som herr jordbruksministern lämnat för läget, ha vi funnit, att detta är synnerligen bekymmersamt, och

det är icke uteslutet, att en minskning av ransonerna kommer att äga rum. Jag tror emellertid icke, att jordbrukarna inför en sådan situation, om det är nödvändigt att nu ingripa för att i någon mån minska ransonerna, för att folket skall kunna leva, däröver skola känna sig mera missmodiga än andra, som få vidkännas en dylik minskning. Det ligger nämligen uppenbart en rättvisa i detta, som icke kan bortresoneras. Det är, som framhållits, så, att största delen av den jordbrukande klassen är arbetare, och därför måste naturligtvis, såvida man, vilket har betygats av jordbruksministern, vill tillse, att ransonerna i sista rummet minskas för dem, som ha tungt arbete, denna princip tillämpas även med avseende på minskning av ransonerna vad jordbrukarna beträffar.

Det har emellertid någon gång antytts, att det skulle kunna hända, att jordbrukarna icke finge taga de ransoner, som tilldelas dem, ur den säd, som de själva producerat, utan att de skulle lämna ifrån sig all spannmål för att sedan köpa mjöl av kvarnarna. Om så bleve fallet, skulle det väcka ett allmänt, djupt gående och bittert missnöje. Och det torde väl icke vara att förundra sig över, om ett sådant missnöje uppstode, ifall man toge den spannmål, som jordbrukarna själva producerat, emot ett viss pris och de sedan skulle få köpa mjöl av kvarnarna till ett pris, som kanske bleve tiodubbelt. Denna synpunkt har jag särskilt velat understryka, och jag vädjar till vederbörande, att vid en eventuell omläggning av ransoneringsplanen en sådan åtgärd, som jag här berört, icke måtte tillgripas. Och jag kan icke heller förstå, att det är någon som helst fördel med ett sådant tillvägagångssätt, utan det skulle endast betydligt fördyra brödet för en stor grupp av medborgare, utan att andra grupper av medborgare därav ha den ringaste fördel.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr vice talman! Det kan icke falla mig in att inlåta mig på någon diskussion med herr Norman med anledning av hans utsvävning på det valpolitiska fältet. Där avslöjade han själv motiven till sin interpellation, motiv, som jag aldrig tänkt mig. Han överraskade både mig och kammaren, tror jag, när han så öppen- hjärtligt sade ifrån, att just de valpolitiska frågorna äro den egentliga anledningen till denna interpellation. Det lämnar jag sålunda fullständigt utom diskussionen. Jag vill i stället besvara ett par rent sakliga anmärkningar, som han gjorde.

Han beklagade sig över, att han icke fått svar på sina frågor, och att jag icke klarlagt situationen. Jag vill då till det säga herr Norman och kammaren, att ställningen med hänsyn till denna fråga är, såvitt jag förstår, klarlagd så mycket, som det är möjligt att i denna stund klarlägga den. Att man icke nu kan säga, huruvida de i landet befintliga förråden räcka till konsumtionsårets slut, det beror, som var och en förstår, och som också herr Norman bör förstå, på det förhållandet, att man icke med

Svar å interpellation.
(Forts.)

någon bestämdhet vet, hur stora de förråd äro, som ännu ligga kvar hos jordbrukarna ute i landet. Så länge man icke har klarhet om den saken, måste man röra sig med vad man bestämt vet något om, nämligen de förråd, som äro i statens hand och varom lämnats uppgift, samt dessutom räkna med sannolikheter. Varför icke situationen i denna stund är fullt klar beror, vilket jag också sagt, därpå, att leveransen av spannmål till staten blivit mycket försenad. Att tröskningen också i någon mån blivit försenad, beroende på olika förhållanden, är mycket sannolikt. Jag tror såhunda, att herr Norman för närvarande måste nöja sig med de upplysningar, han fått, och de äro givna så klara och tydliga, som det är möjligt att ge dem.

Visst hade det varit önskligt, att vi i denna stund hade haft allt inne i statens magasin, vilket enligt föreskrifterna jordbrukarna äro skyldiga att leverera, men vi ha det icke. Man kan säga, att vi skulle vidtagit mycket strängare åtgärder på ett tidigare stadium. Hade man det gjort, skulle nog herr Norman varit den förste, som klandrat dessa stränga åtgärder. Jag tror, att man måste åtminstone i viss mån och i det längsta anpassa sig efter de givna förhållandena, men nu ha vi kommit så långt på våren, att man icke kan nöja sig bara med uppmaningar, utan man måste vidtaga de stränga åtgärder, som staten har till sitt förfogande.

Vidare upprepade herr Norman vad han har sagt i motiveringen till sin interpellation och som han synes ha levat högt på, nämligen att det skulle finnas vissa motsägelser mellan de uppgifter, som jag lämnat och som andra regeringsledamöter lämnat, och motsatta uppfattningar mellan dem jag nu meddelat och tidigare uttalat. Jag konstaterar, att herr Norman icke i något avseende har uppvisat en enda motsättning. Jag hänvisar herr Norman i det fallet att läsa själv, vad som blivit sagt och vad som står skrivet. De påståenden, som han gjort om sådana motsättningar, har han säkert antingen läst i molnen — i stjärnorna kan han icke ha gjort det — eller också har han läst dem i sitt tidningsorgan. Jag meddelade tidigare — det var i remissdebatten — då jag yttrade mig i denna sak, hurudan ställningen var, och gjorde den reflexionen, att det åtminstone för det dåvarande eller för närvarande icke vore anledning till någon verklig oro. Jag har också i dag uttalat, att man icke saknar förhoppning i varje fall om att man skall kunna bibehålla de nuvarande ransonerna. Något visst kunde man icke säga då, och något visst i den saken kan icke heller sägas nu. I den av honom åberopade intervjuen — intervjuer äro mycket olämpliga att göra till föremål för uttalanden i riksdagsdebatter — uttalade jag, att »situationen är sålunda fortfarande svävande och kommer att så förbliva ännu någon tid. När de slutliga tröskningsrapporterna föreligga, måste man naturligtvis ta ställning till frågan om en eventuell ändring i den nu gällande ransoneringsplanen.» Alldeles detsamma har jag sagt i dag. Något påstående om att de förråd, som skulle vid en viss

tidpunkt ligga inne, räcka till fram i augusti månad har jag aldrig uttalat. Det har man konstruerat själv på fri hand.

Så har det talats här om självhushållen, och man har uttalat önskemål om att, hur det än må gå, självhushållen må få bibehållas. Jag delar den uppfattningen. Jag har heller aldrig talat om att en tanke inom regeringen åtminstone varit uppe om att draga in självhushållen. Jag säger uttryckligen ifrån om den saken; inga planer ha varit å bane att taga bort självhushållen. Givet är, att om situationen skulle bli så allvarlig, att det blir fråga om en minskning av de nuvarande ransonerna, ja, då är det väl icke möjligt att fasthålla vid en sådan ståndpunkt som den, att de kroppsarbetande klasserna, som nu tillhöra dem som ha minst, om man tar undan påbröden, att de i första hand skulle bli föremål för denna minskning. En sådan ståndpunkt föreställer jag mig, att ingen i denna kammare urgerar eller vill fasthålla. Bli det sålunda nödvändigt att företaga en minskning, vilket jag ännu hoppas icke skall behöva ske, men blir det nödvändigt, då torde det också bli nödvändigt icke att taga bort självhushållen, men att eventuellt göra någon minskning i fråga om dem tillmätta ransoner. Naturligtvis få också då åtminstone de korthushållare, som äro bäst situerade i ekonomiskt avseende och som ha möjlighet mer än arbetarna att skaffa sig andra matvaror som ersättning för bröd, underkasta sig någon minskning.

Herr Holmström: Jag vill uttala min tillfredsställelse med herr statsrådets nyss gjorda uttryckliga förklaring att det blir först i sista hand som en minskning kommer att företagas ifråga om de kroppsarbetande klasserna. Men det är dock en bestämd skillnad mellan kroppsarbetarna inom jordbruket och kroppsarbetarna inom industrien. Skillnaden ligger däri, att de förra ha i vida högre grad än industriarbetarna tillgång på matvaror. Så har man i ett självhushåll exempelvis tillgång på potatis, och vilken roll detta spelar för hushållen, ligger i öppen dag. Hade man samma goda tillgång på potatis i industriarbetarkretsar då tror jag icke oron skulle vara så stor. Man måste nämligen se denna sak icke endast från spannmålssynpunkt utan mot bakgrunden av övriga tillgängliga livsmedel, som ett hushåll kan förfoga över. Den rör ju alla födoämnen, som det självhushållande jordbruket har bättre tillgång till än kortinnehavarna. Det är icke bara potatis, utan det är smör, mjölk och fläsk. Allt detta ha självhushållen bättre tillgång till än industriarbetarehushållen. En arbetare kan få gå från bonde till bonde och be att få köpa någon hektoliter potatis, utan att kanske lyckas. Beträffande smör så veta vi ju, hur litet därav, som står att uppbringa; vecka efter vecka kan man icke få något, en och annan gång är det möjligt att få 50 å 100 gram. Mjölk får man över huvud taget ej.

Jag är förvissad om att statsrådet vid en eventuell inskränkning tager hänsyn till detta förhållande och då lär väl näppeligen någon nedsättning kunna ifrågakomma i de mindre bemedlade korthushållens brödransoner.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Scar å interpellation.
(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag ber att endast få säga ett par ord. Jag har funnit av denna debatt, att jag icke är alldeles ensam om att ha fått en obehaglig känsla av den interpellation, som herr Norman framställt, en obehaglig känsla, som sannernligen icke skingrades av det anförande, som herr Norman höll för en stund sedan. Ty det har framgått alltför tydligt, att bakom denna ha legat fullkomligt ovidkommande politiska syften. Men det får bli herr Normans sak att göra upp detta med sig själv.

Jag skulle emellertid vilja ställa en maning till herr Norman att allvarligt överväga, om han icke tror sig gagna vårt land och vårt folk i det svåra läge vari vi befinna oss, på ett bättre sätt genom att gå ut i bygderna eventuellt bland sina valmän, och med ledning av de siffror, som jordbruksministern lämnat, klagöra för producenterna det ansvar, som vilar på dem i detta ögonblick, om de orättmätigt undanhålla något av vad staten kräver för att trygga folkförsörjningen. Jag tror, att herr Norman skulle gagna vårt land och vårt folk mera genom detta än genom att begagna denna kammars talarstol för mer eller mindre ovidkommande politiska syften.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Innan jag går in på det ämne, som egentligen kommit mig att begära ordet, kan jag icke underlåta den anmärkningen, att det helt säkert skulle vara en fördel, om icke interpellanter behandlades av oppositionen nästan som förbrytare. Det förefaller mig, att herr Norman gjort en rätt god gärning därigenom, att han framkallat den förklaring från herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som i dag blivit lämnad. Jag tror, att det får betraktas som mycket lyckligt, att vi fått fram den förklaringen med den allvarliga uppmaningen till producenterna att snarast redovisa spannmålen under påpekande av det allvarliga läget i en sådan form, att det går ut till allt folket.

Jag kan icke underlåta att med avseende å herr Källmans anförande i förbigående anmärka något, som även berördes av jordbruksministern, nämligen att den intervju, som innehölls i Göteborgs handelstidning ett par dagar, innan tröskningsrapporterna offentliggjordes helt säkert blivit missuppfattad i sådan riktning, att vad som uttalats i intervjuen anfördes som motsättning mot det, som stod i folkhushållningskommissionens meddelande. Jag vill alldeles bestämt betona, att detta väl varit en missuppfattning, men ett faktum är, att dessa två meddelanden åberopats mot varandra, och att det på en del håll ansetts, att man härigenom kommit till en viss osäkerhet om läget.

Jag ber så att med några helt korta ord få beröra själva den sak, som kommit mig att begära ordet. Det är alldeles klart, att vårt läge är mycket bekymmersamt. Som medlem av folkhushållningskommissionen har jag varit i tillfälle att iakttaga, hurusom läget utvecklats i allt vådligare riktning. Det är ju ett faktum, att vår skörd, särskilt av brödsäd, varit synnerligen klen, men att den skulle ha räckt till de nuvarande ransonerna både för självhushållen och brödkortsinnehavarna, om man endast fått fram de kvan-

fileter, som man hoppats på. Naturligtvis är det omöjligt att nu klargöra, i vad mån man misstagit sig i avseende å skörderesultatet — antagligen har misstag skett — och i vad mån det finnes andra anledningar till minskningen av brödsäden. Det är nog antagligt, att på en del håll spannmål lämnats till djuren av lantmän, som haft svårt att iakttaga, huru djuren icke kunde få de vanliga ransonerna. Men detta är ju naturligtvis alldeles omöjligt att närmare beräkna, och likaså är det omöjligt att säga precis, huru mycket man kan vänta ytterligare skall komma in.

Vad som gör läget ännu mer bekymmersamt är osäkerheten beträffande de potatisförråd, som man kan ha att disponera under senare delen av vintern samt på våren och försommaren. Potatis-skörden har varit synnerligen riklig, men just brödransoneringen har åstadkommit en starkt ökad konsumtion, och exempelvis i Tyskland har man gjort den erfarenheten, att potatisen är en vara som försvinner fortast. Det går icke an att beträffande denna vara gå ut från de siffror, som finnas på papperet och säga, att så och så stora förråd finnas, utan man måste ta hänsyn till de partier, som sålunda på visst sätt alldeles försvinna, beroende i mycket hög grad på ökad konsumtion.

Det blir helt säkert en allvarlig prövning för vårt folk under senvintern och våren, innan vi kunna få grönsakerna till sommaren. Jag hoppas, att vi skola komma någorlunda väl över denna prövnings tid, men om, som det kan finnas skäl att antaga, ransonerna behöva minskas, så torde det nog, som det påpekats från olika håll, tyvärr bli oundvikligt, att det blir självhushållens ransoner, som minskningen i första hand måste gå ut över. Och man må hoppas, att självhushållarna måtte förstå, att det är för hela folkets räddning i denna nödtid, som en sådan åtgärd vidtages. Det är då klart, att statsmakterna och de organ, som statsmakterna tillsatt, få söka ordna det såväl som möjligt både för producenterna och konsumenterna. Sålunda tar jag för givet, att om en minskning skall ske i självhushållens ransoner, så att de bli ungefär likställda med kortinnehavarna, så skall det icke endast bli påbrödskort för kortinnehavare, utan även för självhushållares arbetare, möjligen på det sätt, att brödkort i båda fallen utlämnas jämte påbrödskort. Någon tanke att avskaffa självhushållen finnes icke, såsom herr statsrådet påpekat.

Här har av herr Magnusson i Skövde berörts en sak, som jag även vill säga några ord om. Han framhöll som sin mening, att om man minskade självhushållens ransoner, skulle detta kunna framkalla stark modlöshet hos producenterna; och man skulle då kunna utsättas för den faran, att brödsädesproduktionen för nästa produktionsår komme att nedgå. Ja, jag kan förstå, att en dylik modlöshet kan inställa sig. Men här kunna naturligtvis statsmakterna ingripa genom att garantera höjda minimipriser till ett följande år och försöka träffa andra anordningar, så att den största möjliga produktion skall bli genomförbar, med det resultatet, att ransoneringen skall kunna hållas bättre under nästa konsumtionsår. En del

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

andra extra åtgärder för att bättre fördela andra livsförnödenheter i landet torde väl även kunna vidtagas.

När man ser på det allvarliga läget, så är det klart, att man också kommer in på frågan, om det är alldeles otänkbart att kunna importera någon brödsäd eller fodersäd. Nu är ju ställt i utsikt, att en viss kvantitet majs skulle komma in till landet, och majs är det naturligtvis synnerligen fördelaktigt att få hit. Men någon egentlig brödsäd torde vi icke kunna få från Amerika. Här har ju varit tal om att få in en viss kvantitet från Tyskland. Den frågan är ju icke slutbehandlad. Komma vi i ett verkligt nödläge, så är det icke otänkbart utan tvärtom möjligt, att vi kunna få in vissa kvantiteter därifrån, antagligen dock icke så mycket, att det på något sätt kan rädda oss från en eventuell nedsättning av ransonerna.

Man kan då icke underlåta att också tänka på den spannmål, som kan finnas i Ukraina. Nu är ju freden sluten därnere, och landet skall väl snart vara pacificerat, och även om spannmålen allra först måste gå till Österrike, där brödransonerna nyligen nedsatts, och kanske även till Tyskland och Ungern, så uppge sakkunnige, att i Ukraina finnas mycket stora förråd. I dessa trakter av södra Ryssland är det en sed bland befolkningen att gräva ned sin spannmål. Det är nämligen så, att småbönderna där i vanliga fall krävas på spannmål av skattinsamlarna, och för att då bevara spannmålen för egen förbrukning och försäljning, så bruka de gömma den i stora gropar i den leriga jorden. Genom att tända upp eld i de grävda groparna få de väggarna fasta, och sedan fylla de dessa gropar med spannmål, och klimatet är så torrt, att det går att förvara spannmålen på detta sätt. Det är därför antagligt, att när freden verkligen kommer, mycket stora förråd skola krypa fram, som icke äro offentligen kända. Nu är det väl antagligt, att vi, även om Ukraina kan sälja spannmål till oss, dock svårigen skola kunna få den så snart, att det kan inverka särskilt kraftigt på det nuvarande konsumtionsåret. Men det förefaller dock, som om den saken borde allvarligt utredas, om vi möjligen under innevarande år, t. ex. tidigt i höst skulle kunna åtkomma någon spannmål från Ukraina.

Att bygga för mycket på import går tydligen icke. Även för nästa konsumtionsår måste vi bygga vår folkhushållning på egna förråd, och det gäller att anlita alla möjliga åtgärder och medel för att höja brödsädesproduktionen i landet. Man må hoppas, att det skall lyckas.

Herr Norman: Herr talman! Jag har blivit angripen, såsom den där skulle ha haft politiska beräkningar och bevekelsegrunder med min interpellation. Jag förstår ju också, att den framställning, som jag gjort och med vilken jag avsåg att ge en förklaring till svårigheterna för regeringen, kanske icke var så angenäm för åtskilliga. Jag hade annars tänkt, att jag skulle förvärva erkännande och tacksamhet för att jag påvisat, att på grund av en del saker, som förut förekommit, det var en mycket tråkig ställning, som regeringen kommit i.

Men när man kommer och tar sig den tonen gentemot en ledamot av kammaren, som åtskilliga här gjort, då vill jag erinra om grundlagens föreskrift om riksdagsmans rätt att här fritt yttra sig. Och när man kommer och säger såsom herr Källman, att vi borde ägna oss åt allvarliga ting och att vi icke ha tid till skämt här, så vet jag icke, om han egentligen är den, som bör yttra sig på det sättet. Det är väl ändå inte skämt det här. Det är djupa allvaret i denna fråga, och det är allvar, som ligger bakom den interpellation, som framkommit.

Sådana motsägelser ha verkligen förekommit rörande vår livsmedelsfrågas läge, att det väl behöfts ett klarläggande. Att det finns motsättningar mellan de uttalanden, som ha gjorts, och som jag påpekat har ingen kunnat med fog bestrida. Och jag vill gentemot herr jordbruksministern ytterligare säga, då han påstod, att jag hämtat mina argument ur min tidningspress, att jag dock ur riksdagens protokoll från remissdebatten hämtat det uttalande herr jordbruksministern där gjorde. Jag var för övrigt själv närvarande vid remissdebatten och hörde både hans excellens herr utrikesministerns anförande och herr jordbruksministerns anförande, och jag har tittat på dem ytterligare sedan, och den som vill läsa igenom vad som där sagts, tror jag får erkänna, att det finns vissa motsättningar mellan dessa uttalanden. Det finns väl en motsättning emellan framhållandet av att vårt läge är så bekymmersamt, att man måste vidtaga dessa ytterst betänkliga åtgärder, som leda till en minskning av vår handelsflotta för att få in en del nödvändighetsvaror och säkerställa vår folkförsörjning, och en framställning, där man säger, att någon anledning till verklig oro gives icke. Kunna dessa båda uttalanden verkligen förenas? Om det senare yttrandet är det rätta, för vilket jag skulle vara innerligt glad och tacksam, då frågar jag, om den dyrbara tonnageöverlåtelsen var nödvändig, och var den icke nödvändig — jag ber om ursäkt, att jag framhåller den saken — då har här ett steg tagits, som medför sådana konsekvenser, att vi borde ha undvikit det.

Herr Rune, som hade ordet närmast efter mig, ville ge mig en liten släng, därför att jag lagt det hela alltför valpolitiskt. Men var det ändå icke så, att just livsmedelsfrågorna spelade in valpolitiskt synnerligen starkt under det förra året, dock inte från vår sida, som nu stå i opposition, utan från det andra hållet? Jag tror inte, att herr Rune kan förneka den saken. Herr Rune säger, att det var inte utan skäl, som förebräelser gjordes med anledning av försummelser, som man skulle ha gjort sig skyldig till från högerregeringarnas sida. Jag erinrar om, att vi ha tillförlitlig uppgift om att importen av livsförnödenheter, av spannmål, under högerregeringarnas tid var normal. Jag frågar: vad var det då, som försumrades? Herr Rune frågade, om jag inte hade reda på, att Danmark har det bättre ställt än Sverige vad livsmedelstillgångarna beträffar. Jag vill svara med en motfråga: vet inte herr Rune, att det är andra förhållanden i Danmark än i Sverige, att Danmarks livsmedelsproduktion i förhållande till Danmarks folkmängd är vida gynnsammare än Sveriges livsmedelsproduktion i förhållande till Sveriges folkmängd? Detta kan förklara åtskilligt, varför Danmark har och kan ha det bättre än Sverige

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

i vissa hänseenden. För övrigt nämnde jag icke Danmark, men väl Norge. Men om Norge tiger herr Rune. Vadan detta?

När herr Nilsson i Tånga till sist här talade om att denna interpellation hade ingivit honom en obehaglig känsla, så kan jag för min del inte värja mig för den känslan, att herr Nilssons i Tånga obehagliga känsla berodde på att interpellationen kommit litet olägligt. Jag kan nu inte hjälpa det. Jag kan inte hjälpa, om han tror att bakom den låg vad han anser ovidkommande politiska syften och en önskan att bidra till ett klarläggande ute i landet — som en interpellationsdebatt givetvis kommer att medverka till — av att de förbättrade förhållanden, som så många väntade skulle bli följden av ett systemskifte här i landet, icke har kommit till stånd.

Emellertid, när motsägande uppgifter i dessa frågor ha kommit fram, så var det väl synnerligen önskligt att det pressades fram något bestämt och klart, på vilket man kunde lita. Det svar, som nu kommit fram, och är detta: läget är bekymmersamt, men här finnas ändå vissa »förhoppningar». Det är inte absolut säkert — därom kan regeringen icke ge något bestämt besked — att någon inknappning icke skall behövas. Man »hoppas», att det icke skall behöva ske, men om det skall ske, så skall det i allra sista hand gå ut över de kroppsarbetande icke självhushållarna. Det är egentligen den enda behållningen vi fått av denna debatt. Men jag vill, när man icke är säkrare på livsmedelstillgångens storlek i landet, än att så pass svävande förklaringar måste ges efter en månads betänketid och undersökning, sätta i fråga, om det icke då hade varit bättre att vidtaga sådana minskningar i vissa ransoner, som hade möjliggjort, att starkare minskningar längre fram blivit onödiga. Om en minskning för en månad sedan hade vidtagits på t. ex. ett kvarts kilogram per vecka, så kunde det kanske ha medfört, att en större minskning längre fram hade blivit överflödig. Om genom underlåtenhet att vidtaga en dylik minskning nu, vi komma därhän, att en ytterst kännbar sådan blir ofrånkomlig längre fram, så kommer denna att kännas svårare och tyngre, och det är detta, som knappast kan anses vara riktigt och rätt.

Herr Hamilton: Herr talman! Om herr Norman hade till syfte med sin interpellation att få ett svar på spørsmålet, huruvida vi ha tillräckligt med brödsäd inom landet för att kunna tillfredsställa folknärings behov, så synes det mig, att han borde vara belåten med det svar han erhållit. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har framlagt alla de siffror, såvitt jag kan förstå, som varit för honom tillgängliga, och med ledning av dessa siffror kan herr Norman lika väl bedöma situationen som herr statsrådet själv. Svaret var sålunda ärligt. Herr Norman vill, att man redan nu skall vidtaga åtgärder för att minska ransoneringen. Herr statsrådet har framhållit skäl för att detta icke är behövt i detta ögonblick. Man kan nämligen icke överskåda situationen. Det är ju mycket möjligt, att, ehuru situationen är synnerligen allvarlig, man kan slippa att minska ran-

soneringen, och då vore det ju oklokt att, innan så behövs, vidtaga en sådan åtgärd.

Herr Hildebrand började sitt anförande med att rikta ett klander mot de ledamöter av denna kammare, som handskades något för hårdhänt, såvitt jag förstod honom rätt, med högersn män, då de framställa interpellationer. Det tror jag är ett fullständigt misstag. Att framställa interpellationer, som ha till syfte att erhålla sakliga svar, är det ingen här i kammaren, därom är jag övertygad, som skall missunna någon ledamot, vilket parti han än må tillhöra. Men när interpellanterna framkomma med sådana insinuationer, som ge vid handen, att man vill nå ett annat mål, att man vill anfälla en för interpellanterna obehaglig regering, då må dessa interpellanter ursäktas, att de även få svar, som för dem äro mindre behagliga.

Herr Norman framhöll, att situationen för regeringen måtte vara obehaglig, och det skulle vara anledningen till att man dröjt med sitt svar och detta blivit svävande. Man dröjde med svaret för att kunna lämna riktigare upplysningar, än som kunnat lämnas, då interpellationen framställdes. Jag kan icke förstå, att situationen för regeringen är obehaglig. Icke har denna regering, som tillkom förliden höst, kunnat hava tillfälle att med någon enda härsman öka produktionen under föregående år. Denna produktion var möjligen bristfällig, och då skulle den — jag vill dock icke här komma med något klander — ligga den föregående regeringen till last. Man kan ej heller klandra regeringen därför, att den icke har sökt importera brödsäd. Den har gjort vad den kunnat, gått så långt som möjligt i sina åtgärder därvidlag, för vilka åtgärder regeringen av herr Norman klandrats.

Talaren nämnde, att regeringen offrat tonnage. Varför har den offrat tonnage? Jo, för att få in om inte vete och råg så åtminstone majs, som kan duga till bröd, och möjligtvis för att i framtiden kunna få in ännu mer säd. För övrigt är icke tonnaget offrat. Det föreligger här, såsom vi hava sett av tidningarna, blott ett medgivande för rederierna att uthyra under tre månaders tid sina fartyg och få goda hyror. Fartygen riskeras visserligen, men denna åtgärd är i alla fall icke alls så långt gående, som man vill inbilla folk, att den är.

Jag skulle vilja göra en hemställan. Tiderna äro allvarliga. Svälten står inför dörren i mångt hem. Är det då lämpligt att använda ett så allvarligt spörsmål i en politisk agitation, att använda ett dylikt spörsmål för att komma åt sina politiska motståndare? Kunna icke alla svenska män i denna fråga räkna varandra handen för att minska, såvitt möjligt är, de svårigheter, vi nu stå inför? Det synes mig vara en handling, som är mera värd att kallas fosterländsk, än den att i detta ögonblick framställa oberättigat klander.

Herr Lindman: Herr talman! Det låter bra detta, att man i allvarliga ögonblick icke skall framställa oberättigat klander, men

Svar på interpellation.

(Forts.)

Svar & interpellation.
(Forts.)

jag vill säga den siste ärade talaren, att vad vi i denna allvarliga fråga dock må vara berättigade att göra, det är att diskutera den, och det är väl även vår rättighet att uttala vår mening om huruvida de åtgärder, som vidtagas, äro riktiga eller om eventuellt andra kunde vidtagas, som vore bättre. Det kan icke vara någon här i denna kammare, som vill säga annat än att den interpellation, som gjorts och framkallat det i dag givna svaret, varit till stor nytta. Jag har själv med allra största intresse åhört det svar, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet givit. Jag har med stort intresse tagit del av de siffror han lämnat.

Så säger den siste ärade talaren: Ja, men när nu ett så vidlyftigt och uttömmande svar lämnats, så måste väl interpellanten vara nöjd. — Han är nöjd med att ha fått dessa siffror, men det är därför icke sagt, att han behöver vara nöjd med de åtgöranden, som på grund av vad som föreligger komme att vidtagas av herr statsrådet. Det ena följer väl ej av det andra.

Jag vill säga, att denna fråga under många månader för mig stått som kanske den viktigaste av dem vi hava att bedöma. Det skadar sannerligen icke, att den bringas på tal i riksdagen och att vi framföra våra meningar om densamma litet var. Denna fråga tål vid att diskuteras, diskuteras mycket och vidlyftigt.

Vi hava helt nyligen sett, att det uppgjorts avtal för att få in vissa varor. Jag talar därom, därför att den siste ärade talaren nämnde därom. Han sade, att mot det tonnage, som lämnats, man skulle få in varor. Vad som emellertid, mina herrar, är att beklaga i denna tid, då det just är brödsäd som är för oss det allra viktigaste, det är, att man icke bättre lyckats uppgöra ett sådant avtal, än att i detsamma icke ingår en ton brödsäd. Det är att beklaga. Vi lämna ifrån oss vårt dyrbara tonnage, för vilket vi häromdagen sågo redogörelser i tidningarna. Och om herr Hamilton tror, att de varor, vi skola få in, komma, även om rederierna icke gå med sina båtar, så tror jag, att herr Hamilton misstager sig högst betydligt. Herr Hamilton nämnde, att det här bara gäller ett medgivande för rederierna att gå med sina båtar. Ja, skola vi tro, att det är på det sättet, då misstaga vi oss grundligt. Vi få inga varor, om icke rederierna låta sina båtar gå. Jag upprepar, att det beklagliga i detta avtal är, att det ej medför rättighet för oss att få en enda ton brödsäd. Det hade dock varit av utomordentligt stor vikt, när vi gjort denna betydande prestation, denna för oss utomordentligt dyrbara prestation av tonnage, att vi fått det, som för vårt land och för oss är i denna stund allra mest nödvändigt.

Jag skall vidare om denna fråga säga, att det för mig ter sig så. Att jag är mycket tveksam beträffande resultatet av den sedan månader mycket omtalade tröskningen. Man kan icke nu få veta tröskningsresultatet för dagen: vi ha fått nöja oss med rapporter så långt tröskningen fortskridit. Då säger man, att det blir mera tröskning; det är att antaga, att det måste vara säd otröskad, därför att de beräkningar, som gjordes förra hösten, voro uppgjorda mycket försiktigt, och nu har det icke kommit fram på långt när så mycket,

Svar å interpellation.
(Forts.)

som dessa beräkningar visat, ergo: det skall finnas kvar otröskad säd. — Tror man nu verkligen, att den brödsäd, som fattas, skall komma fram? Jag vågar säga, att tiden nu har gått så långt, att man kan påstå, att det härvidlag icke beror bara på de omständigheter, som här talas om. Jag tror, att det är mycket farligt att invagga sig i den förhoppningen, att här kommer det åtskilligt mer fram förr eller senare. Då kan man väl också säga: Är det klokt handlat att bara ytterligare avvakta och säga, att det skall komma fram brödsäd och mena, att vi få väl hoppas på det allra bästa. Är det klokt att göra detta och icke tänka sig in uti, att om resultatet blir sämre, än vad man hoppats, så kan det bli ett mellanrum i tiden, då vi icke hava någon brödsäd alls och först längre fram tvingas till att vidtaga åtgärder som då komma för sent. Jag ville tvärtom säga, att sådana åtgärder skola vidtagas så tidigt som möjligt, ty det är klart, att ifall jag kan fördela vad som erhålles genom en minskning i ransonerna, på lång tid, verkar den åtgärden på annat sätt, och denna minskning kan då göras mindre, än om den endast kan tillämpas på en kort tid.

Det är därför jag vill uttala, att jag finner det till en viss grad anmärkningsvärt, att man på det ansvariga hållet vågar i detta fall endast sitta och vänta på tröskningsresultatet, och undra, om man inte skulle finna, att det vore klokare och försiktigare för hela sakens vidkommande att tänka sig vidtagandet av åtgärder ju förr desto hellre. Jag fruktar, att det nog varit riktigt att vidtaga dem redan för lång tid tillbaka.

Det är detta, herr talman, som man bör få ha rättighet att framföra. Det är min mening, och bär man ansvaret för detta, så tycker jag, att det skulle kännas mycket tungt att bära det enbart i förhoppning på den ytterligare tröskningen.

Herr Rune: Det är ganska egendomligt, att när diskussionen artat sig som den i dag gjort, få höra, nu senast från herr Lindman, att från det håll, dit jag hör, komma sådana beskyllningar som, att vi ej vilja tillåta någon diskussion angående en sådan fråga, som den vi nu tala om.

Herr Lindman anser, att interpellationen varit av viss nytta. Den har varit nyttig. Det tillät även jag mig säga i mitt anförande, jag talade näst efter interpellanten och sade, att det är alldeles klart, att alla äro intresserade av att få svar på denna interpellation. Jag har ej gjort någon anmärkning mot att interpellationen framstälts. Tvärtom finner jag det, i likhet med herr Lindman, fullständigt naturligt. Däremot har jag tillåtit mig göra den anmärkningen, att utav det anförande interpellanten höll, det framgår, att tyvärr icke hans mening uteslutande varit att få svar på frågan.

Vidare har jag anmärkt på, att han förklarade sig icke vara nöjd med det svar han fått. Herr Lindman säger ju, att interpellanten är nöjd med de siffror han fått men icke med de åtgärder regeringen vidtagit. Nej, herr Lindman, det var inte så, utan det

Svar å interpellation.
(Forts.)

var så, att interpellanten tackade för att interpellationen besvarats men påstod, att han icke fått något verkligt svar. Däruti ligger det. Vi hava påstått, att han har fått svar och så mycket svar, som det står till att få. Då tjänar det ingenting till att här söka krångla bort det faktum, att det var det vi vände oss mot och icke det, huruvida han skulle få interpellera eller huruvida han skulle få svar eller ej. Ingen människa bestrider honom den rätten att komma med anmärkningar angående vad som framkommit i denna sak och anmärkningar mot regeringens åtgärder. Han må komma med anmärkningar, men när han obefogat påstår, att han icke fått svar och hela kammaren hört, att han fått ett uttömmande och ärligt svar, så har jag velat reagera däremot, och jag tror, att herr Lindman är ganska ensam om att anse att interpellanten icke fått svar.

Herr Lindman säger vidare på tal om tonnageöverenskommelsen, att när vi känna hur stort behov av brödsäd är, och när vi veta, att så stora uppoffringar görts, och vi ändock icke fått en enda ton brödsäd, så är det bedrövligt. Jag vet icke vad herr Lindman brukar äta, men jag tar för givet, att även om herr Lindman icke brukar äta bröd med majsmjöl inblandat, herr Lindman mycket väl kan föreställa sig, att det finns människor i landet, som skulle vara mycket tacksamma, om de kunde få bröd, bakat av annat mjöl men med tillsats av majsmjöl. Jag tror ej, att det går att inbilla oss här i kammaren, att majs icke kan anses som dugligt till människoföda, förutsatt naturligtvis, att kvalitén är sådan, att det från den synpunkten lämpar sig. Det är sålunda icke rätt att på detta sätt söka krångla bort saken.

Men, mina herrar, man må verkligen bli än mer förvånad, när man hör interpellanten klaga över den ton, med vilken han bemötes i kammaren. Jag tror ej, att han precis är den man, som bör framställa klagomål om tonen här i kammaren, allrahelst när tonen ej varit någon annan än den ton jag använt mot honom, ty jag tror, att den var ganska lugn och behärskad.

Herr Hildebrand gick så långt, att han påstod, att från den sida jag tillhör, vi skulle behandla oppositionens män, som söka anmärka, som förbrytare. Jag får säga, att det är att skjuta mycket över målet, men herrar interpellanter, som använda ett sådant sätt som de nu använt och förut framförallt, de använda nog en riktig ton! Jag skulle nästan vilja påstå, att det i stället äro de, som vilja behandla vår regering som förbrytare. Jag vill påminna om, att herr Trygger i första kammaren kväddes av harm och skam, enligt vad han själv sade, över det sätt, varpå regeringen behandlat frågan om hjälpsändningen till Finland. Herrarna ha läst i tidningarna, och det har förresten här i kammaren och framförallt i första kammaren framställts mycket, mycket skarpa anmärkningar, som ej kunna närmelsevis jämföras med de reflexioner vi här i dag gjort. Då komma herrarna nu och tala om, att vi vilja behandla Er, som Ni vore förbrytare!

Vidare talade herr Norman om att under valrörelsen han och hans meningsfränder icke gjort någon anmärkning beträffande det

sätt, på vilket livsmedelsfrågan behandlats här i landet. De hade icke klandrat regeringen eller vederbörande för, att man ej försökt, medan tid var, få till stånd en import, och de hade över huvud icke inblandat dessa livsmedelshistorier i valagitationen. Ja, är det icke märkvärdigt, att de ej gjorde det? Det är verkligen ytterligt gentilt av herrar talare på högern, att de ej klandrade sin egen regering och försökte nedsätta den. Jag finner detta naturligt och vill ej göra någon anmärkning däremot, men att man står upp i kammaren och försöker skryta över det, det är ej befogat.

Jag vill endast till sist tillägga, att situationen är för närvarande så betänkelig i detta avseende, att det verkade på mig — det måste jag erkänna — fullständigt beklämmande att höra, hurusom en interpellation, som är framställd med sådant fog och så naturlig som denna, sedan blev driven därhän, att en sådan allvarsam sak begagnades för politisk agitation, så att man här står och pläderar om valen i höst och de val, som nu skola inom kort förrättas till landstingen.

Herr K ä l l m a n: Herr vice talman! Jag har icke med mitt yttrande velat förringa herr Normans rätt att okränkvt utöva sitt riksdagsmannaupdrag, men jag har tillåtit mig uttala som min mening, att han icke måtte betrakta denna fråga såsom synnerligen allvarlig då han kunnat tillåta sig att dagen efter den, då tröskningsrapporterna offentliggjordes, fråga precis om vad tröskningsrapporterna meddelade. Det är gent emot interpellantens tillvägagångssätt i detta avseende jag ansett mig böra uttala min uppfattning. Och jag kan ej annat än vidhålla, att det är något lättsinnigt gjort att upptaga riksdagens tid med att fråga på sätt interpellanten gjort. Det är ej jag, som saknar kännedom om det djupa allvar, som denna fråga har för vårt land och vårt folk, utan det förefaller mig som om interpellanten tilläventyrs saknade sådan.

Då interpellanten ifrågasätter, att en inskränkning i ransonerna redan hade bort ske, vittnar det om, att interpellanten icke haft tillfälle eller vilja att sätta sig in i frågan som han bort göra, för att någorlunda sakkunnigt vara i tillfälle att bedöma den. Tröskningsrapporterna avgivas helt naturligt av lantbrukarna i efterskott, då föregående månad gått till ända. Först sedan dessa rapporter inkommit till folkhushållningskommissionen och statistiskt bearbetats, är det möjligt att lämna en sammanfattande uppgift om spannmåls-tillgångarna. Vid den tid herr Norman frågade funnos alltså några uppgifter icke tillgängliga varken hos Kungl. Maj:t eller hos folkhushållningskommissionen för senare månad än november 1917. Då förstår ju herr Norman, att han icke den 5 februari 1918 kan begära ett svar om det slutliga resultatet ifråga om de kvantiteter spannmål, som skördats 1917. Jag har framför allt vänt mig mot, att herr Norman frågade ungefär samtidigt med att då befintliga siffror redan offentliggjorts. Det är mot den metoden jag vänt mig. Det var väl för övrigt icke det, som herr Norman ville veta, utan bakgrunden till interpellationen synes vara av valpolitisk innebörd

Svar å interpellation. med hänsyn till de den 23 mars i år förestående landstingsmannavalen.

(Forts.)

Man har ännu förhoppning om, att ransonerna skola kunna bibehållas. Herr jordbruksministern har uttalat sig i den riktningen, men det finnes ingen möjlighet att nu, då några slutsiffror icke finnas för det ändamålet, kunna slutligt bedöma läget. Hur skulle vi, som herr Norman ville, redan för en månad sedan kunnat inknappa på ransonerna? Då visste vi bra litet om resultatet, och vi veta alla, att tröskningsarbetet är försenat. Hur man vänder saken, är herr Norman ute på vägar, där han begär orimligheter och det hela vittnar om, att det knappast är den saken det gäller utan något annat.

Herr Hamilton: Herr vice talman! Blott ett par ord. Jag måste inlägga en gensaga mot det sätt, varpå herr Lindman tolkade mitt svar till herr Hildebrand.

Jag har aldrig velat motsätta mig en saklig debatt. Tvärt om tror jag, att den sakliga delen av debatten varit synnerligen gagnrik, och statsrådet har fått tillfälle att framlägga en del siffror, som varit av stort intresse för oss alla. Jag beklagade endast att i denna sakliga debatt man inlägger politiska syften, vilket interpellanten öppenjärtigt nog tillkännagav i sitt svar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr vice talman! Det är ett par omständigheter, som blivit vidrörda här under debatten, sedan jag hade ordet, som göra, att jag anser mig böra tillägga ett par ord.

Herr Lindman ville ha en ändring i ransoneringsen snarast möjligt. Han frågade, om man tror, att man kan få in vad som fattas, och varför man skall vänta med att vidtaga en ändring i ransoneringsen, när man nu icke har någon visshet, utan bara lever så där på ett ovisst hopp. Ja, jag vill därpå svara, att jag för egen del anser, att en minskning uti de nu tillmätta brödransonerna är en så allvarsam sak, att man icke kan och icke bör vidtaga en sådan åtgärd, förrän man är övertygad om, att alla vägar att fylla bristen äro stängda. Jag har redan förut sagt detta. Man får dock komma ihåg, att den nuvarande ransoneringsen, särskilt vad beträffar den kroppsarbetande delen av befolkningen i landet, vilken ju utgör det stora flertalet, är så knappt tillmätt, att redan denna ransoneringsen betyder för många rent av undernäring. Då förstår var och en, att en sådan åtgärd är av mycket allvarlig innebörd och ej bör vidtagas, om det finnes någon möjlighet att undvika den. Och jag vill säga, att jag har trott och ännu hoppas, att alla möjligheter härför ännu icke äro uteslutna. Men jag vill på samma gång säga, att klarhet i denna fråga, skall säkert kunna vinnas inom mycket kort tid, och jag hänvisar till vad jag i detta fall sagt i svaret på interpellationen, att mycket kraftigare åtgärder nu äro vidtagna än tidigare för att inom viss mycket kort tid få in de förråd, som kunna finnas ute i landet. När detta blir klart.

vilket det blir inom kort, då tror jag, att tiden är inne att fatta beslut i frågan. Är det då oundvikligt att minska ransonerna, ja då måste man göra det. Att åtminstone icke sannolikheter saknas för, att man nu skall få in det behövlige förrådet av brödsäd, det vill jag ytterligare stryka under. Jag vill påminna om, huru det var förra året. Då voro förhållandena sådana, att handeln med spannmål var fri ända till den 8 januari och handeln med havre var fri ända till mitten av februari. Den 19 februari eller så omkring tror jag, att det gjordes beslag, och det beslaget omfattade då endast hälften av de havrelager, som kunde finnas sedan utsädet var borttaget. Under månaderna mars—juli, således de månader, som nu ligga framför oss, levererades förra året till staten 80,533 ton vete, råg och korn, som vi nu räkna till brödsäd. Detta var under förra året. Det är ju omöjligt att säga, om man skall få in mer eller mindre, än man fick under samma tid i fjol, men nog tycker jag, att man kan ha rätt att hysa förhoppning om, att man skall få in lika stor kvantitet under denna tid i år.

Så skall jag be att få säga några ord om importen. Den frågan har vidrör's av herr Hildebrand och är vidrörd av herr Lindman och ävenledes av herr Norman, fastän jag måste säga, att det sätt, varpå herr Norman tog på denna fråga, är något underligt. Först frågade han i sitt första anförande, om det gjorts vad som kunnat göras för att få in spannmål söder ifrån, och litet längre fram frågade han, om det göres vad som kan göras för att få in spannmål. Sedan han fått veta att dessa åtgärder lett till resultat har han klandrat vad som åtgjorts. På frågan: »Har det gjorts vad som kunnat göras för att få in spannmål söderifrån?» svarar jag: »Ja, det har gjor's vad som här kunnat göras», och jag kan instämma med herr Hildebrand i det utfalandet, att man icke kan säga, att frågan är helt och hållet avskriven, fastän jag för min del tror, att det är mycket liten möjlighet att gå något därifrån. Nu har man verkligen genom det s. k. modus-vivendi-avtalet lyckats, icke få in, ty vi ha det icke ännu, men lyckats få loss en viss kvantitet och få tillstånd att införa den. Då klandrar även herr Lindman detta avtal. Om det nu är därför, att det lett till ett positivt resultat, eller av andra skäl, vet jag ej. Men i varje fall klandrar man det och tycker, att det ej gäller brödsäd, och därför skulle man ej kunna godtaga detta. För övrigt kostar det tonnage o. s. v.

Vad herr Lindman beträffar, så har han ju så stor erfarenhet om svårigheterna, som äro förbundna med dessa förhandlingar åt olika håll, vare sig det gäller åt söder eller åt väster, så att jag behöver icke ytterligare för honom söka pointera eller utlägga dessa svårigheter. Icke heller herr Lindman lyckades få det som han önskade, när han själv ledde förhandlingar.

Emellertid har man lyckats få tillstånd att införa 26,000 ton mais. Men det är icke brödsäd, säger man. Ja, men jag får lov att omigen upprepa, vad herr Rune sade, att om vanlig brödsäd, råg och vete, saknas, så är mais, förutsatt att den är i någorlunda friskt tillstånd, en alldeles utmärkt spannmålssort för att inblanda

Svar å interpellation.
(Forts.)

Sear & interpellation.
(Forts.)

i brödet. Den är mycket bättre än havre, och den kan malas ut fullt och helt, under det att vid utmalning av havre det går bort bortåt 50 %, som herrarna veta.

För övrigt är detta s. k. modus-vivendi-avtal icke en avslutad affär, utan det giver ju anledning att hoppas åtminstone, att det skall kunna fullföljas och leda till ett resultat, som giver oss icke dessa stackars 26.000 ton majs, som ju kunna vara mer eller mindre skadade — därom kan jag icke uttala mig bestämt — utan som möjligen bereder oss tillgång till ungefär vårt årsbehov. Skulle det bli fallet, så vore det ju synnerligen lyckligt.

Men även åt andra håll arbetas det för att till landet införa spannmål. Jag bör ju icke underlåta att säga i detta sammanhang, att det arbetas nu ganska intensivt på att undersöka möjligheterna att få in spannmål även österifrån, från Ryssland, och från Ukraina i all synnerhet. Vilket resultat det kan bli, kan man icke säga, men den expert på detta område, som jag talade vid senast i går, uttalade i varje fall mycket stora förhoppningar om att det skulle lyckas att få något även från det hållet.

Herr Norman: Herr vice talman! Herr Rune har velat tolka mitt anförande, men han gör det på ett något märkvärdigt sätt. Jag förklarade mig tacksam mot herr statsrådet för det omfångsrika och med många sifferuppgifter försedda svar han lämnade. Och herr statsrådet lämnade ju också bestämt svar på min första fråga, huru länge de inom landet förefintliga nu deklarerade förråden av brödsäd kunde räcka. Men efter detta mitt tack yttrade jag att jag skulle ha varit ännu tacksammare, om bestämt svar hade kunnat givas på de andra frågorna. På dessa frågor gavs icke detta bestämda svar.

Den första av dessa frågor var: Kan en bestämd förklaring nu givas, att någon inknappning av nu gällande ransonering icke behöver vidtagas under detta konsumtionsår? Herr statsrådet svarade härpå, att han kan icke f. n. giva på interpellantens andra fråga den avsedda bestämda förklaringen, att någon inknappning av nu gällande brödsäds- och brödransoner ej behöver vidtagas under detta konsumtionsår.

Min tredje fråga var: Därest inknappning skulle behöva göras, på vilka grunder skulle då den nya ransoneringsplanen behöva byggas? På detta lämnades endast den antydning, att om det skulle bli någon ny ransoneringsplan, så skulle inknappningen om möjligt icke drabba de kroppsarbetande, icke självhushållande klasserna.

Detta var det enda svaret. Jag kunde icke vara fullt nöjd med detta, i det att jag antog, att när sådana auktoriteter som de av mig angivna framhållit de stora svårigheterna på livsmedelsfrågans område, så borde man väl ha ingått i omprövning, därest förhållandena skulle framtvinga inknappning i ransonerna och omläggning av ransoneringsplanen, huru denna ransoneringsplan skulle se ut. Skall man vänta att göra upp den plan, på vilken man skall bygga en kommande ransonering, tills man genom tröskningsrap-

porterna o. d. är fullt säker på, att det icke går att undvika inknappning? Så kan man väl ej göra, utan man får väl lov att göra upp en plan att användas under vissa givna förutsättningar, nämligen när knappheten på brödsäd tvingar fram en omläggning av ransoneringen.

Varför kan man icke då få ett bestämdare svar på frågan, på vilka grunder den nya planen för ransoneringen skall byggas? Ligger det något bakom underlåtenheten att svara på denna fråga, som är nog så tydligt formulerad? På grund av att tydligt svar icke i detta hänseende gavs, kunde jag icke förklara mig fullt nöjd med det svar herr statsrådet lämnat, och jag tror, att jag i det stycket varit i min fulla rätt.

Nu gör herr Rune sig till moralens talesman och menar, att oppositionen icke varit tillräckligt hovsam, eller vad han yttrade. Ja, herr Rune har varit med tillräckligt länge för att kunna göra jämförelser mellan den opposition, som framkommit mot den regering, som nu sitter, och den opposition, som framkommit mot föregående regeringar. Och vill herr Rune vara ärlig och göra en undersökning och jämförelse i dessa stycken och så giva ett omdöme om den saken, så tror jag, att herr Rune icke har rätt att komma med några synnerliga anmärkningar mot den opposition, som vid detta års riksdag framkommit.

Herr Källman upprepar sina anmärkningar mot att interpellationen kom fram dagen efter det tröskningsrapporterna förelågo, och därför var den överfödig. Jag minnar då ännu en gång om de motsägelser, som tvingade fram kravet på bestämt besked, och jag minnar om att just i samma veva, som dessa tröskningsrapporter förelågo, fanns i en vitt spridd och regeringen närstående landsortstidning den av mig förut omnämnda intervjuen, och den lämnade en annan uppgift om läget än det meddelande, som från folkhushållningskommissionens sida kom fram. Det är möjligt, som herr Hildebrand påpekade, att denna intervju blivit missförstådd, eller att intervjuaren kanske hade missförstått jordbruksministerns uppgifter. *Men någon dementi på dessa uppgifter i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning har icke varit synlig.* Emellertid har i denna intervju framställningen gjorts sådan, att man av de sifferuppgifter som lämnats får den uppfattningen, att med bibehållande av den nuvarande brödsädsransoneringen skulle brödsädsförrådet räcka in i augusti månad. När en sådan missuppfattning kan göra sig gällande och så olika tolkningar av samtalen med jordbruksministern och folkhushållningskommissionens meddelande kunna förekomma, är det då ur vägen att söka få bestämd klarhet om, vilket man har att rätta sig efter? Och när ett sådant svar tager en hel månad att utarbeta, då skulle man väl i all rimlighets namn ha rätt att vänta att få litet närmare angivna riktlinjer för, huru den ransoneringsplan skall se ut, som jag antytt, ty man säger visserligen, att man »hoppas» kunna slippa göra någon inskränkning i ransonerna, men någon säkerhet därför finnes icke.

Jag tager för alldeles givet, att man tänkt på den saken. Har man icke gjort det, då man står på så oviss grund att man icke

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

vet, om det är möjligt att undvika en omläggning av ransoneringen, då får jag lov att påpeka detta såsom något synnerligen anmärkningsvärt. Jag tager emellertid för givet, att man gjort en sådan undersökning, gjort upp förslag och planer på vad sätt och i vad mån en indragning skall ske för olika grupper. Jag efterlyser detta förslag och hemställer vördsamt att få en antydning om, huru man tänker lägga det, för den händelse man måste inknappa ransonerna. Vem skall drabbas av inknappningen och i vilken omfattning skall inknappningen enligt förslag behöva ske? Och när har man tänkt sig, att den skulle komma till stånd? Ett bestämt svar på dessa frågor tror jag icke är omöjligt att åstadkomma.

Herr N y l a n d e r: Herr vice talman, mina herrar! Naturligt nog ha under denna diskussion importmöjligheterna närmare berörts, och av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet fick man nyss höra, att allt vad göras kunde gjorts för att undersöka möjligheterna av import söderifrån. Likaså veta vi, att vad som kan erhållas västerifrån är 26,000 ton majs, varav 15,000 ton skulle kunna användas till människoföda. Herr statsrådet omnämnde också, att undersökningar skulle icängsättas rörande möjligheten av en import från Ukraina.

Jag ber i anledning härav få understryka, att enligt min uppfattning det är av största vikt, att dessa undersökningar göras snarast möjligt och så grundligt som möjligt, ty ehuru man ju icke kan fästa alltför stort avseende vid sådana uppgifter, såg jag dock härom dagen ett meddelande från ukrainska pressbyrån i Bern, att flera miljener pud spannmål skulle finnas inom Ukraina. Vidare skulle — så vitt jag kunnat läsa rätt i fredsfördraget mellan Ukraina och centralmakterna — Ukraina förbinda sig att lämna spannmål och övriga förnödenheter i första hand till centralmakterna intill den 31 juli i år, men å andra sidan förbinda sig centralmakterna att icke göra några transiteringssvårigheter för utförsel från Ukraina. Då en sådan naturligtvis måste gå genom Österrike och Tyskland, eftersom Dardanellerna äro stängda, så få vi hoppas, att möjlighet till transitering till vårt land på den vägen skall erbjuda sig.

Under sådana förhållanden kan jag icke underlåta att uttala den förhoppningen, att icke något nytt tonnageavtal, som kan medföra ännu större risker än de, som det första avtalet kanske redan erbjuder, göres, innan man får full förvisning om att det är absolut omöjligt att erhålla tillräcklig kvantitet spannmål från Ukraina. Jag tror som sagt, att möjligheterna äro stora, och då anser jag, att det vore en synnerligen beklaglig affär, om vi skulle gå in på nya tonnageöverenskommelser, som genom därav följande fartygsluster under de närmaste åren kanske skulle komma att omöjliggöra eller åtminstone oerhört försvåra den import, vi även efter kriget absolut behöva för många varuslag.

§ 9.

Herr statsrådet Nilson avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr

118, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel.

Nämnda proposition blev på begäran bordlagd

§ 10.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i 23 § 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

I en inom andra kammaren av herr *Leo* och tre andra ledamöter väckt motion, nr 60, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i 23 § 1 mom. av förordningen om taxeringsmyndighet och förfarandet vid taxering, att de båda första styckena i nämnda moment sammanfördes till ett stycke av följande lydelse:

23 §.

1 mom. Samtliga ledamöter i vederbörande beskattningsnämnd äga att under ordförandens ledning granska de skattskyldigas deklARATIONER och uppgifter, men må dessa ej utan den skattskyldiges skriftliga medgivande i beskattningsnämnds protokoll intagas i vidare mån, än vad som på grund av föreskriften i 2 mom. påkallas.

Utskottet hemställde att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet var emellertid fogad reservation av herrar *Jacob Larsson*, *Elof Ljunggren*, *Källman*, *Månsson* i Hagaström, *Holmström* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte besluta, att 23 § i 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skulle erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

1 mom. Granskning av de skattskyldigas deklARATIONER verkställas av vederbörande beskattningsnämnds ordförande med biträde i varje särskilt fall av den ledamot, beskattningsnämnden utser, den av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamoten av taxeringsnämnd samt kronans ombud hos prövningsnämnd.

Härutöver vare vid beskattningsnämnds sammanträde deklARATION i särskilt fall tillgänglig för varje i sammanträdet deltagande ledamot, som sådant begär.

För innehållet — — — — — förstöras.

Utskottets hemställan upplästes varefter ordet begärdes av

Herr *Källman*, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan har tidigare varit föremål för riksdagens behandling. Det har rätt och råder olika meningar om, huru-

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och för-
farandet vid taxering.

(Forts.)

vid samtliga ledamöter i taxeringsnämnden skola ha rätt att granska av de skattskyldiga avgivna deklARATIONER. Frågan har behandlats vid 1914 års A-riksdag och 1917 års riksdag. Förslidet år var motionen så avfattad, att då utskottet avstyrkte densamma, det icke blev möjligt för reservanterna att framställa något yrkande. Reservanterna kunde nämligen icke gå med på motionärens förslag, som stadgade icke blott rätt utan även skyldighet för alla ledamöter i taxeringsnämnd att granska de skattskyldiges deklARATIONER, och vidare fordrade konsekvensen, om man bifölle motionärens yrkande beträffande taxeringsnämnderna, att beslutet utsträcktes att gälla även prövningsnämnderna. Några ledamöter i bevillningsutskottet — och jag var en av dem — hade vid utskottsbetänkandet fogat en reservation, där vi framhöllo, att om ledamöter i taxerings- och prövningsnämnd jämlikt 33 och 43 §§ i taxeringsförordningen skulle rösta i frågor, som det därvid var fråga om, så måste de känna till innehållet i de avgivna deklARATIONERNA. Vi framhöllo vidare det besvärliga i, att en ledamot i taxeringsnämnd endast genom att opponera i fråga om den slutsumma, som föredrogs, kunde framkalla uppgifter, som kunde tjäna som verklig grund för bedömning av den avgivna deklARATIONEN. Och vi framhöllo, att i sammanslagna distrikt och särskilt för taxeringsnämnder, där man icke utsåg mer än en ledamot att förutom de två självskrivna granska samtliga deklARATIONER, det ofta kunde inträffa, att från ett par kommuner i distriktet man alldeles saknade kännedom om de avgivna deklARATIONERNAS innehåll. Vi visade också, att vid 1913 års riksdag hade man tillfälle att genom de uppgifter, som inkommit från länsstyrelserna rörande särskilt jordbrukarnes taxering, få fastslaget, att det därutinnan hrast ofantligt mycket och att man måste vidtaga rätt så kraftiga åtgärder för att få dessa deklARATIONER mer överensstämmande med verkligheten. Och vi framhöllo slutligen, att det hinder, som nuvarande förordning lägger i vägen för ledamot i taxeringsnämnd att få tillgång till alla handlingar, som han behöver för att pröva de olika taxeringsärendena, innebar en obefogad misstro emot ledamöter i taxeringsnämnd.

Nu medgiver bevillningsutskottet i år, att den nu föreliggande motionen betydligt bättre avväger de förhållanden, varom här är fråga, än de föregående motionerna, men utskottet avstyrker i alla fall. Jag måste för min del säga, att de skäl, som utskottets majoritet presterar för sin mening är från år i detta ärende, bli allt mera svävande. Man erkänner i utskottsbetänkandet, att motionen i år har ett betydligt företräde framför fjolårets motion, men utskottsmajoriteten finner icke dess skäl övertygande. Jag skall icke taga upp så mycket till bemötande utan endast yttra några ord, för att icke inkräkta alltför mycket på kammarens dyrbara tid.

Man säger i utskottsbetänkandet på sidan 3:

»Då det i gällande stadgande föreskrives, att 'i varje särskilt fall' vid granskningen skall biträda 'den ledamot, beskattningsnämnden utser', synes meningen vara, att den mera konstanta sak- och författningskunskapen hos ordföranden och den av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten i taxeringsnämnd eller kro-

nans ombud hos prövningsnämnd skall kompletteras med den speciella ords- och personkännedom, som olika ledamöter kunna besitta för olika fall. Den tredje vid granskningen förutsättes skola växla alltefter behovet för skilda fall.»

Jag kan icke komma ifrån, utan att detta uttalande är rätt så märkligt. Vad menas med, att den egentliga sakkunskapen skulle representeras av endast ordföranden och den av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten? Jag har anledning fråga: vad innebär begreppet sakkunskap hos en taxeringsnämnd? Hänför sig denna sakkunskap endast till den rent formella, författningsenliga behandlingen av förekommande ärenden? Jag måste därpå svara, att sakkunskapen inskränker sig visst icke därtill, utan denna botten väl ytterst i den kännedom man har om vederbörande deklarerat och hans förhållanden i vad de beröra den avgivna deklARATIONEN. Det är väl detta, som också i en oerhörd utsträckning måste anses innebära sakkunskap. Det är strängt taget ords- och personkännedomen, som är avgörande, när det gäller att bedöma, huruvida en skattskyldig deklarerat rätt eller icke, huruvida han vill till stat och kommun lämna de skatter, som rättmätigt tillhöra stat och kommun, eller om han vill undandraga dem en del. Den sakkunskap, som ledamöter i taxeringsnämnd faktiskt besitta, kan emellertid icke utnyttjas, såvida icke nämndens ledamöter ha tillgång till deklARATIONERNA.

Vidare anför utskottet, att det bör i allmänhet vara så i taxeringsnämnderna, att den tredje ledamoten, som har rätt att granska de avgivna deklARATIONERNA, skall växla allt efter behovet i skilda fall. Det har upplysts inom utskottet, att i en taxeringsnämnd lär detta förfaringsätt tillämpas, men något vidare bevis för att så verkligen äger rum i våra taxeringsdistrikt i allmänhet, har icke presterats. I allmänhet förhåller det sig ju på det viset, att taxeringsnämnden utser en ledamot, vars uppgift är att jämte ordföranden och den av Konungens befallningshavande utsedde ledamoten granska samtliga deklARATIONERNA. De övriga sakna alldeles tillgång till dessa. Det är det vanliga förfaringsättet. Och då förefaller det rätt så märkvärdigt, att utskottet påstår, att de ledamöter, som ha att granska deklARATIONERNA, växla allt efter behovet. Det är någonting, som icke sker.

Talet om att taxeringsarbetet skulle fördröjas genom den föreslagna anordningen torde icke var hållbart. Män med synnerlig erfarenhet på detta område vitsorda, att motsatsen torde vara det riktiga. Man har ju under nuvarande förhållanden möjlighet att få tillgång till innehållet i deklARATIONERNA, såvida man under nämndens handläggning av respektive ärende opponerar emot de summor, som deklARANterna uppgivit. Om man nu räknar med, att nämndsledamöterna vilja komma in i de ärenden de ha att bedöma, då obstruerar nämnden genom att begära föredragning av än den ena och än den andra av deklARANterna lämnade uppgiften. Det är uppenbart, att ett sådant förfarande skall betydligt mer fördröja taxeringsarbetet, än om ledamot i nämnden själv har rätt att begära fram en deklARATION och själv undersöka den. Den saken anser jag var alldeles uppenbar, och har även enligt min mening blivit i utskottet bevisad.

Ang. ändring i
förordningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
farandet vid
taxering.
(Forts.)

Ang. ändring i
förrådningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
farandet vid
taxering.

(Forts.)

Så vill jag fästa uppmärksamheten på, att i den reservation, som är avgiven av sex ledamöter i utskottet och till vilken jämväl två andra ledamöter, som deltagit i beslutet, anslutit sig — av olika skäl ha de icke blivit antecknade som reservanter — inskränkes den rätt att när som helst och hur som helst rekvirera till granskning avgivna deklARATIONER, som möjligen kunde ligga i motionens yrkande. Då vi taga hänsyn till det, borde det vara rätt så klart, att reservanternas yrkande innehåller det mest lämpliga beträffande taxeringsförfarandet. Och vi säga ju också på sidan 7 i reservationen:

»Omförmälda olägenheter torde emellertid kunna, utan åsidosättande av det berättigade syftet i denna angelägenhet, undvikas genom att den ifrågasatta befogenheten begränsas till vederbörande beskattningsnämnds sammanträden, då i förekommande fall av taxering det må stå i sammanträdet deltagande ledamot öppet att få personligen taga del av den skattskyldiges deklARATION. I de flesta fall skall säkerligen ett sådant tillvägagångssätt visa sig mindre tidsödande än om ordföranden, såsom enligt nuvarande bestämmelser, skall på ledamots begäran redogöra för innehållet av deklARATIONEN och för sådant ändamål nödgas göra uppehåll i handläggningen. Som regel får det väl också anses uteslutet, att i sådant sammanhang deklARATION av ren nyfikenhet begäres framlagd.»

Dessa skäl, som reservanterna framhålla, tror jag för min del äro avgörande för frågan.

Man har velat göra ett stort nummer av, att ledamöter i taxeringsnämnd skulle tilläventyrs av nyfikenhet begära att få titta i deklARATIONER. Vill man av nyfikenhet se i grannars avgivna deklARATIONER, då finns det möjlighet till det redan nu i den utsträckning, som man kan önska. Man har ju nämligen som ledamot i nämnden rätt att begära och få kännedom om innehållet i en deklARATION. Om man så önskar och är nyfiken beträffande av den ene eller andre lämnade uppgifter, så är det alldeles uppenbart, att nyfikenheten redan nu kan i full utsträckning tillfredsställas. Det är således icke fråga om, att den utsträckning, som reservanterna förorda i nämndsledamöternas rätt att titta i deklARATIONER, innebär något som helst tillmötesgående mot hos den ene eller den andre möjligen befintligt nyfikenhetsbegär, utan det är så, att vi vilja praktiskt ordna denna angelägenhet.

Jag vill därtill framhålla, att nu bestående skydd för deklARATIONENS innehåll är så pass starkt, att därutöver icke erfordras något mera. Jag tillåter mig erinra om innehållet i taxeringsförrådningens 52 § 2 mom. Det lyder såhär: »Ordförande eller ledamot i beskattningsnämnd, kronans ombud hos prövningsnämnd och beskattningsnämnd biträdande tjänsteman få icke, utom vid vederbörande nämnds sammanträde och jämväl då endast med iakttagande av vad i 23 § stadgas, yppa innehållet av skattskyldigs meddelade uppgift eller upplysning; och må under överläggningarna inom nämnd lämnade upplysningar och yttrade åsikter rörande enskildas ekonomiska ställning icke på något sätt utspridas. Den häremot bryter vare, därest han på grund av tjänstebefattning erhållit kännedom om det

ynnade förhållandet, underkastad ansvar såsom för tjänstefel och straffes eljes med böter från och med 25 t. o. m. 500 kronor.

Har skada uppkommit genom sådant yppande av vad som bort hållas hemligt, vare den felande därjämte skyldig till fullo gottörra skadan.»

Om vi ha något begrepp om innebörden av denna bestämmelse, så förefaller det ofattligt, att man kan hålla på den meningen, att icke envar ledamot av nämnden skulle ha rättighet att blicka in i de avgivna deklARATIONERNA. Denna bestämmelse förutsätter ju, att åtskilligt måste framkomma inom nämnden, som icke får offentliggöras, och det har icke heller blivit känt, att man bryter däremot. För det andra få vi icke glömma, att det stadgas mycket högt straff, om någon ledamot utsprider, vad som skall hemlighållas. De höga bötesbeloppen och dessutom bestämmelsen, att man är skyldig gälda skadan, avhålla utan tvivel varje ledamot från att utsprida uppgifter, som icke få offentliggöras. Man har således skyddat sig mot alla eventualiteter genom de bestämmelser, som nu finnas i taxeringsförordningen.

Jag har här i min hand en deklARATIONSBLANKETT formulär I: A, och när jag läser de frågor, som den skattskyldige har att besvara, samt förutsätter, att det är taxeringsnämndens uppgift att kontrollera de siffror, som den skattskyldige har att meddela, då förvånar det mig, att man icke för länge sedan medgivit möjlighet för ledamot av taxeringsnämnd att titta på just dessa siffror och icke bara medgiva rätt att se på deklARATIONSBLANKETTENS yttersidor. När det t. ex. gäller att bedöma av den skattskyldige lämnade uppgifter angående fast egendom, vare sig det är fråga om inkomster i naturaförmåner eller inkomster i pengar, då är det naturligt, att man måste se, vilka detaljsiffror den skattskyldige uppgivit för att kunna vara med och på ett riktigt sätt taxera honom.

Den väg, reservanterna förordat för frågans lösning, synes oss leda till det mest önskvärda resultatet. Bifalles motionen med den inskränkningen, så erhålles möjlighet till verkligt sakkunnig kontroll över avgivna deklARATIONER, vilka tyvärr ofta brista i fullständiga uppgifter, utan att det skydd lagen tillerkänner den skattskyldige i något avseende äventyras.

Herr vice talman! Med stöd av vad som anförts i reservationen och vad jag tillåtit mig att nu anföra, hemställer jag om bifall till den av herr Jacob Larsson och mig m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Bökelund: Herr vice talman, mina herrar! Såsom näst föregående ärade talare erinrat, är frågan om ändring av 23 § i taxeringsförordningen, i ändamål att rätten att granska deklARATIONERNA måtte utsträckas, icke någon ny fråga. Den har varit före i riksdagen åren 1914 och 1917. Bevillningsutskottet avstyrkte då bifall till de föreliggande motionerna, vilka också blevo av båda kamrarna avslagna.

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.
(Forts.)

Ang. ändring i
förordningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
ferandet vid
taxering.
(Forts.)

Då den nu föreliggande motionen behandlades i bevillningsutskottet, ställde sig flertalet av utskottets ledamöter på samma ståndpunkt, som riksdagen förut intagit. Man ansåg, att det icke heller nu var ådagalagt, att något verkligt behov av deklARATIONERNAS granskning av flera personer, än enligt nu gällande lag äger rum, förefunnos och att man icke heller kunde förvänta, att genom en sådan lagändring någon mera effektiv och rättvis taxering skulle åstadkommas. För min del anser jag, att genom det stadgande, som nu finnes i 23 §, det är väl sörjt för att ingen ledamot av en beskattningsnämnd behöver avgöra en tvistig taxeringsfråga utan att kunna erhålla full kännedom om alla de siffror, som äro lämnade av den skattskyldige och inverka på frågan. Jag är också övertygad om, att något behov av en sådan utsträckt granskningsrätt icke föreligger.

Nu är det ju så, att enligt gällande stadgande en deklARATION får granskas av högst tre personer i varje beskattningsnämnd. I taxeringsnämnden må granskningen verkställas av ordföranden, den av Konungens befallningshavande utsedde ledamoten och en av taxeringsnämnden vald ledamot. I prövningsnämnden skall förekommande granskning utföras av ordföranden, kronans ombud och en av nämnden utsedd ledamot. Om jag nu tänker närmast på taxeringsnämnden — jag antager, att det är förhållandena där, som givit anledning till motionärernas framställning — så representera ordföranden och den av Konungens befallningshavande utsedde ledamoten den formella sak- och författningskunskapen, under det att den av taxeringsnämnden särskilt valde personen företräder orts- och personkännedomen. Dylik kännedom tror jag för min del i de flesta fall även förefinnes hos ordföranden och den av Konungens befallningshavande utsedde ledamoten. Det må också framhållas, att taxeringsnämnden äger att vid utseende av den ledamot, som å deras vägnar skall deltaga i granskningen av taxeringshandlingarna, välja särskilda personer för olika delar av ett taxeringsdistrikt eller för olika grupper av deklARATIONER. Om ett distrikt består av två eller flera kommuner, möter således icke ringaste hinder för taxeringsnämnden att utse särskild person att granska deklARATIONERNA från varje kommun.

Om nu ett av granskningsmännen framlagt taxeringsförslag skulle synas någon ledamot vara i något avseende mindre tillfredsställande, så äger han naturligtvis bringa frågan under diskussion, och han har rätt att av ordföranden ur deklARATIONEN erhålla alla de uppgifter, som kunna ha inverkan på frågan.

Tillämpas dessa stadganden riktigt, saknar man enligt min uppfattning fog för påståendet, att det förefinnes något verkligt behov att utsträcka denna granskningsrätt. Däremot synes det mig vara alldeles klart, att en ändring av ifrågavarande lagrum i det av motionärerna angivna syfte skulle fördröja och försvåra taxeringsarbetet. Detta skulle utan tvivel i allra högsta grad bli fallet enligt motionärernas förslag, som ju innebär, att var och en ledamot av en beskattningsnämnd skulle kunna när som helst före nämndens

sammanträde och vid sammanträdet påkalla granskning av deklara-
tionerna och att denna granskning skulle verkställas under ordföran-
dens ledning. Reservanternas förslag verkar enligt mitt förmenande
i samma riktning fastän i mindre grad. Om man vid taxeringsnämndens
sammanträde skulle i större utsträckning begära fram deklara-
tionerna för granskning, synes det mig vara alldeles uppenbart, att
sammanträdet till följd härav komme att kräva längre tid, och det
är väl icke alldeles uteslutet, att andra motiv än månhet om en riktig
taxering kunna ligga bakom begäran att få granska en deklara-
tion.

Ang. ändring i
förordningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
farande vid
taxering.

(Forts.)

Taxeringsarbetet har år efter år blivit allt besvärligare för
taxeringsnämndsordförandena. Det har därför kunnat förmäras en
önskan hos dem att så snart som möjligt befrias från det av Ko-
nungens befallningshavandena lämnade uppdraget. Många gånger
torde det också icke hava varit lätt att få ersättare för dem. Med
hänsyn härtill och då det är till stor skada för taxeringsarbetet, om
man nödgas ofta ombyta taxeringsnämndsordförande, har jag för
min del icke kunnat vara med om att tillstyrka denna motion. Jag
anser, att man bör betänka sig två gånger, innan man fattar ett
beslut, som är ägnat att försvåra och fördröja taxeringsarbetet.

Det är på dessa skäl, herr vice talman, som jag skall be att få
yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande och således avslag
på motionen och den vid betänkandet fogade reservationen.

Med herr Bökelund förenade sig herr *Jonsson* i Hökhult.

Herr *Olsson* i Ramsta: Herr vice talman, mina herrar!
Enär jag var närvarande vid detta ärendes förberedande behand-
ling på bevillningsutskottets andra avdelning men frånvarande vid
den slutliga justeringen av betänkandet, skall jag be att få lämna
den upplysningen, att om jag varit närvarande vid justeringen,
skulle jag ha stått på reservanternas sida. I sak skall jag be att
få säga några ord.

Det tycks vara tre skäl, som utskottsmajoriteten anför för av-
slag å den föreliggande motionen. Det första skälet är, att det
icke skulle föreligga något verkligt behov av att utsträcka gransk-
ningen på flera händer än som nu är fallet. Det andra skälet
skulle vara det, att vår nuvarande författning verkligen tycks vara
avfattad så, att man i realiteten skulle kunna uppnå det, som med
motionen åsyftas. Och det tredje skälet är det, att ett sådant här
medgivande, som avses i motionen, skulle komma att fördröja tax-
eringsarbetets gång.

Vad det första skälet beträffar, att det icke skulle föreligga nå-
got verkligt behov av granskningens utsträckande på flera händer, så
är det nog i själva verket icke så. I verkligheten är det nog så,
att ledamöterna i våra taxeringsnämnder bli synnerligen förvåna-
de, när ordföranden vid sammanträdets början läser upp ur 52 §
taxeringsförordningen först, att det ålägges alla nämndens ledamö-
ter att i sitt arbete gå tillväga så grundligt och noggrant som

Ang. ändring i
förordningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
farande vid
taxering.
(Forts.)

möjligt, så att det blir en rättvis och jämn taxering i distriktet, samt att de äläggas fullständig tystnadsplikt vid hot av böter från 25 kronor och upp till 500 kronor, och de sedan finna, att de icke få tillgång till deklARATIONERNA, att de förvägras att se i dem och endast en ledamot får titta i dem jämte ordföranden och kronans ombud. Det är verkligen ett behov i våra taxeringsnämnder, att de olika ledamöterna i särskilda fall få fram deklARATIONERNA och noggrant granska dem. Det första skälet håller således icke alls streck.

Vad det andra skälet beträffar, så tycks mig det snarare vara ett skäl för utskottsmajoriteten att bifalla reservationen, ty reservationen avser just att verkligen få fastslaget, vad författningen tyckes säga, eller att man från fall till fall får välja särskild ledamot för att granska deklARATIONERNA. Det föreslås ju i reservationen, att det i förordningen skall införas ett så lydande moment: »Härutöver vare vid beskattningsnämnds sammanträde deklARATIONER i särskilt fall tillgänglig för varje i sammanträdet deltagande ledamot, som sådant begär.» Utskottsmajoriteten säger, att det är tillgodosett med den avfattning lagen nu har. Men det går nog så till i de flesta fall i våra taxeringsnämnder, att de utse en ledamot att jämte ordföranden och kronans ombud granska deklARATIONERNA, och denne ledamot får sitta under hela taxeringsarbetets gång. Det är ju alldeles klart, att i våra vidsträckta kommuner kan icke en ledamot ha fullständig personkännedom i alla de fall som förekomma.

Det är nog endast i undantagsfall, som det sker på det sätt, som här i utskottsbetänkandet säges, att nämnderna välja en ledamot från fall till fall för att granska deklARATIONERNA. Det har praktiserats hemma hos oss, där jag själv är ordförande i taxeringsnämnden. Vi funno det högst olämpligt att välja en ledamot, som skulle under hela taxeringsarbetet vara med och granska deklARATIONERNA, varför vi införde den kutymen att utse sådan ledamot från fall till fall. Första gången utsågo vi en ledamot för varje rote, men numera ha vi fördelat det ytterligare, så att vi i speciella fall byta om ledamot och så att den som känner till just det fallet blir utsedd. Men det är ju hindrande för arbetets gång. Om man däremot finge infört, såsom reservanterna föreslagit, ett stadgande, att när ledamöter endast begärde få fram en deklARATION, så skulle de få det, så skulle ett sådant förfarande underlätta arbetet högst betydligt.

Och här kommer jag just till det tredje skäl, som utskottet anför, nämligen att en sådan här utsträckt granskning skulle fördröja taxeringsarbetets gång. Jag påstår tvärtom, på grund av den erfarenhet jag har från taxeringsarbetet, att det skulle synnerligen underlätta arbetet, ty under taxeringsarbetets gång kunde t. ex. en ledamot, som är från en annan ända av kommunen ända, där nämnden håller på för tillfället, be att få fram en deklARATION, som han vill se i, och då kunde han göra sina kalkyler och bilda sig en uppfattning om deklARATIONENS RIKTIGHET. Och när

sedan nämnden kommer till den deklARATIONEN, så hade han sina anteckningar klara.

Ovillkorligen skulle det underlätta taxeringsarbetet, om vi gå med på reservanternas förslag, varför jag skall be att på det livligaste få tillstyrka detsamma, ty det är verkligen av behovet påkallat att få till stånd denna ändring. Det är nog icke så, som utskottsmajoriteten sagt, att man tillämpar författningen så, att den av taxeringsnämnden utsedda ledamoten väljes från fall till fall, utan i de flesta taxeringsdistrikten är det så, att en ledamot sitter med under hela taxeringsarbetets gång. Detta kan jag icke anse bidra till att få en jämn och rättvis taxering, och icke heller bidrager det till att underlätta taxeringsarbetet, ty om de olika ledamöterna av taxeringsnämnden vilja veta något angående deklARATIONERNAS innehåll, få de begära av ordföranden, att han läser upp de och de siffrorna. Den, som före mig var ordförande inom mitt distrikt, läste faktiskt ur deklARATIONERNA upp siffrorna undan för undan, men det bidrog ingalunda till att underlätta arbetet.

Jag hemställer om bifall till reservanternas förslag och om avslag på utskottets hemställan.

Herr Olofsson: Herr vice talman! Jag var motionär i denna fråga i fjol, som synes av utskottets betänkande, och fick därigenom åtminstone frågan på tal, men jag erkänner villigt, att min motion var för långt gående i detta fall.

Jag har nu begärt ordet för att instämma i det förslag, som reservanterna hava framlagt. Jag kan icke finna, att detta förslag går för långt, utan det är en gård av rättvisa gentemot dem, som verkligen vilja pröva deklARATIONERNA. Nu sade herr Bökelund, som försvarade utskottet, för en stund sedan, att det kan ligga andra motiv bakom detta, att man försöker få deklARATIONERNA granskade av så många som möjligt. Jag vill då säga, att det också kan vara motiv från motsatta sidan. Jag känner fall, där taxeringsnämnden som dock har rätt att utse ett ombud för att deltaga i granskning av deklARATIONERNA, icke valt något annat ombud än det, som konungens befallningshavande själv förut utsett, och på detta sätt blir det endast ordföranden och konungens befallningshavandes ombud, som granska deklARATIONERNA. Bakom ett sådant förfarande kan det ligga helt andra motiv, än som egentligen borde finnas där. Det är nämligen så, att politiken tränger in över allt, och den har trängt in även här. Om högern råkar vara i majoritet inom en taxeringsnämnd och även konungens befallningshavande utser en högerman till ombud i nämnden, blir det högern, som faktiskt har avgörandet, och att det kan gå till så, tycker jag är orimligt. Det bör icke få ligga sådana baktankar under, utan full rättvisa bör vederfaras alla parter. så att varje ledamot i taxeringsnämnden kan få granska deklARATIONERNA, även om han råkar vara i minoritet inom den nämnd, där det kan komma i fråga.

Jag skall icke uppehålla diskussionen längre utan ber endast

Ang. ändring i
förordningen
om taxerings-
myndigheter }
och för-
farandet vid
taxering.
(Forts.)

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.
(Forts.)

att få tacka vederbörande reservanter för att de framlagt ett så begränsat och bra förslag, och jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Bökelund: Herr vice talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Olssons i Ramsta anförande. Han erinrade om tillvaron av stadgandet i § 52 och uttryckte sin förundran över vad denna paragraf egentligen skall vara till, om icke alla skola hava rättighet att granska deklARATIONERNA. Jag ber att få framhålla, att denna paragraf är naturligtvis till för att de personer, som enligt taxeringsförordningen skola granska deklARATIONERNA, skola hava tystnadsplikt och likaså för att de andra ledamöterna av taxeringsnämnden, som ur deklARATIONERNA kunna erhålla uppgifter om deklARANTERS ekonomiska förhållanden, också skola hava tystnadsplikt.

Sedan uttalade herr Olsson i Ramsta den åsikten, att taxeringsarbetet icke skulle försvåras genom ett sådant tillägg till författningen, som reservanterna här förorddat. Jag tillåter mig att hava en alldeles bestämd motsatt uppfattning. Det synes mig påtagligt, att om man medgiver den föreslagna rätten, blir det faktiskt så, att varje deklARATION kommer att granskas vid taxeringsnämndens sammanträden, och jag vill vädja till herr Olsson i Ramsta, om det icke blir besvärligt för ordföranden att, när han förut själv granskat deklARATIONERNA tillsammans med konungens befälningshavandes ombud och den av taxeringsnämnden utsedda ledamöten, sedan för de andra ledamöternas räkning företaga en ny granskning inom taxeringsnämnden. Herr Olsson i Ramsta sade, att granskningen skulle kunna ordnas på det sättet, att medan en person, som har kännedom om förhållandena i en by, genomgår deklARATIONERNA från denna by, kunde taxeringsarbetet i övrigt fortgå. Men då finge ju denna person icke deltaga i taxeringsnämndens beslut beträffande åtskilliga skattskyldigas taxering. Ett dylikt förfaringssätt skulle kunna leda till, att det blir blott ett fåtal ledamöter, som besluta inom nämnden och det kan väl icke vara riktigt.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om avslag på reservanternas förslag.

Herr Wikström: Herr vice talman! Jag står antecknad i betänkandet såsom närvarande i utskottet, när beslut fattades i detta ärende, men mitt namn finnes icke bland reservanterna, och det ser därför ut, som om jag skulle stå på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag ber emellertid att få fritaga mig från denna misstanke. Att jag icke kommit med bland reservanterna, beror på ett förbiseende. Jag skall vidare be att få yttra några ord i själva saken till vad som redan anförts av reservanterna, och jag skall försöka fatta mig kort.

Det förvånar mig något, att vad som var huvudskälet inom utskottet och där framfördes med största styrka, hör man av icke här. Där framhölls såsom det mest vägande skälet att ifrågavarande bestämmelser skulle utgöra ett skydd för den enskilde mot att få sina ekonomiska förhållanden framlagda för en större krets än som var

strängt nödvändigt. När vi häremot anmärkte, att detta ovillkorligen utgjorde ett hinder för taxeringsnämndens övriga ledamöter att, på sätt som erfordrades, pröva deklARATIONERNAS riktighet, invände man att så vore alldeles icke händelsen. Om man bevisade med all tydlighet, att det stode varje ledamot fritt att pressa fram alla uppgifter han behöfde för att bilda sig ett omdöme. Det säges också i utlåtandet, att så är händelsen. Men jag kan icke finna annat än att dessa två ståndpunkter ömsesidigt slå ihjäl varandra. I den mån det verkligen är ett »skydd», utgör det alldeles påtagligt ett hinder för ledamöterna i taxeringsnämnden att få full klarhet rörande deklARATIONERNAS innehåll. Och ifall dessa upplysningar ändå lämnas, utgör bestämmelsen icke något »skydd». En taxeringsnämndsordförande kan icke rannsaka hjärtan och njurar och se, om en ledamot begär att få dessa upplysningar av »nyfikenhet eller konkurrensskäl» eller av andra anledningar, utan han får utgå ifrån, att det är i egenkap av taxeringsnämndsledamot, som vederbörande begär dessa upplysningar, och då får han nog också lov att lämna dem. Gör han det icke, är det därmed omöjliggjort för de övriga ledamöterna att få tillräcklig överblick över det hela. Jag tror också, att vad som ligger bakom motståndet mot reformen är mindre ett verkligt och legitimt behov av »skydd» än en allmän känsla av obehag över att låta några flera än man är absolut tvingad till, få del av sin ekonomiska ställning och sina inkomster. Den bestämmelse, som det här gäller utgör onekligen ett visst vad jag skulle vilja kalla *negativt* skydd. Det är nämligen så, att i flertalet fall sitta de flesta av taxeringsnämndens ledamöter inne med åtskillig kännedom om vederbörande deklARANTERS ekonomiska förhållanden på ett eller annat område, känna till en viss fastighetsavkastning eller en viss inkomst eller något sådant. Men när man blott får veta slutsumman av deklARATIONEN, lämnar det icke någon ledning för bedömandet av frågan huruvida denna deklARATION är riktig. I regel är det nog också så, att taxeringsnämndens ordförande på grund av ifrågavarande föreskrift är obenägen att lämna de upplysningar som krävas. Det heter i författningen: »För innehållet i deklARATION må icke inom beskattningsnämnd lämnas vidare redogörelse än som för taxeringen oundgängligen erfordras.» Jag känner till taxeringsnämndsordförande som tolka denna bestämmelse mycket strängt och som faktiskt gjort det omöjligt för en att erhålla de upplysningar man behöfer för att få ett verkligt begrepp om hur det deklarerats. I alla fall verkar denna obenägenhet därhän, att man i många fall låter det gå. Man vill icke sitta och i fall efter fall pressa sig till upplysningar angående deklARATIONEN, och på det sättet slinker det undan en massa fall där oriktiga uppgifter förefinnas som skulle blivit föremål för rättelse, om tillfälle funnits för alla nämndens ledamöter att taga del av deklARATIONERNA. För min del har jag alltid under de många år jag deltagit i taxeringsarbetet, funnit dessa bestämmelser utgöra ett verkligt och onödigt hinder för ett noggrant och ordentligt taxeringsarbete. Lagen ålägger taxeringsnämnden att fullgöra sitt arbete grundligt, ordentligt och

Ang. ändring i
författningen
om taxerings-
myndigheter
och för-
farande vid
taxering.
(Forts.)

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.
(Forts.)

exakt och tillika åläggas nämndens ledmöter sträng tystnadsplikt. Men när sedan arbetet skall börja finner man att de siffror, som man som taxeringsledamot får del av, äro endast precis desamma som offentliggöras i tidningar och taxeringskalendrar och som varenda människa har rätt att se. Nog har åtminstone jag alltid tyckt, att dessa bestämmelser innebära en inkonsekvens, som åt hela denna del av författningen ger en prägel av lemmalytt halvfärdighet och formalistiskt pedanteri, som det är angeläget att få bort.

Jag skall emellertid peka på en annan verkan av denna reform, som jag för min del tillmäter minst lika stor betydelse som dess verkan för det praktiska taxeringsarbetet. De av herrarna, som varit med när självdeklarationen infördes, minnas nog, att det fanns många som fruktade att »heder och samvete» skulle bliva illa skamfilade av att på sätt som nu sker ställas i pant för riktigheten av alla siffrorna i avgivna deklARATIONER. Faktiskt är det också tyvärr så, att hos en beklagligt stor del av befolkningen har det icke blivit någon verklig heders- och samvetssak att upprätta deklARATIONEN så *riktigt* som möjligt. Det är i beklagligt många fall så, att när man sätter sig ned att skriva sin deklARATION, ansträngningarna mera gå ut på att manövrera ned siffrorna så att man får så *liten skatt* som möjligt, än att inrikta ansträngningarna på att få deklARATIONEN så precis exakt och rättvis som möjligt. Det är, förefaller det mig, uppenbart, att denna hemlighetsfullhetens skyddsmur kring dessa uppgifter stöder denna benägenhet att manövrera med siffrorna i deklARATIONEN. Jag är för min del övertygad om, att medvetandet om den större kontroll som ligger i att hela nämnden hade tillgång till deklARATIONERNA skulle i många fall vara en mycket god hjälp för »heder och samvete», när de varje februari hava att utkämpa sin strid med egoismen och snikenheten samt varjehanda andra egenskaper och i många fall också komma hedern och samvetet att avgå med seger där nu egoismen blir den segrande.

Jag skulle för min del gärna vilja gå än längre i motionens riktning. Jag skulle vilja göra hela deklARATIONSMATERIALET utan vidare krångel fullt tillgängligt för hela nämnden. Låt vara, om också taxeringen skulle taga längre tid. Det är väl icke huvudsaken att bespara tid vid taxeringsarbetet. Det viktigaste av allt är väl ändå att få taxeringen så exakt och rättvis som möjligt. Enär enligt mitt förmenande den föreslagna reformen dels skulle bidraga att frambringa ett exaktare och tillförlitligare taxeringsmaterial, och dels skulle göra taxeringsarbetet säkrare och lättare, anser jag, att denna reform tillgodoser ett såpass påtagligt samhällsintresse, att det enskilda intresset att få hava sina ekonomiska förhållanden i fred här bör få maka sig åt sidan för att ge samhällsintresset plats.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Olsson i Ramsta: Herr vice talman, mina herrar! Herr Bökelund sade i sitt anförande, att ett bifall till reservationen skulle medföra, att varje deklARATION skulle komma att granskas under nämndens sammanträden. Ja, herr Bökelund, men även med nu-

varande ordalydelse av författningen i fråga är det väl så att varje deklaration granskas under nämndens sammanträden. Visserligen är författningen avfattad så, att det står taxeringsnämnden fritt att först hava ett konstituerande sammanträde och utse en ledamot att jämte ordföranden och Konungens befallningshavandes ombud granska deklarationerna, så att dessa tre herrar kunna sammanträda och företaga granskningen, innan det egentliga taxeringsarbetet börjar. Men det lär väl endast i undantagsfall tillgå så, utan det tillgår nog på det sättet, att ordföranden först ser över deklarationerna, kontrollräknar, ordnar dem, upprättar register över dem och sedan tillkallar kronans ombud. Sedan under taxeringsarbetets fortgång kommer den tredje mannen från nämnden med, och då sker också en granskning av deklarationerna. Det skulle naturligtvis icke alls bli någon ändring i detta hänseende genom ett bifall till reservanternas förslag.

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förbandet vid taxering.

(Forts.)

Nu sade herr Bökelund, att om en ledamot av nämnden skulle få begära att få granska deklarationerna, så skulle han icke komma att deltaga i besluten och voteringarna under arbetets fortgång. Ja, herr Bökelund, om vi ha en taxeringsnämnd om ungefär 8, 9 å 10 ledamöter så är det väl så, att en del ledamöter äro ganska indifferent i det och det fallet. När det gäller en viss rote, så kanske det blott är ordföranden och kronombudet samt ett par ledamöter som äro speciellt sakkunniga, och de övriga, som bo långt bort i en annan del av taxeringsdistriktet och inte känna till dessa rotar, bry sig icke så mycket om det. Det är väl alltid så under arbetets fortgång, att en eller annan av ledamöterna är mer eller mindre indifferent just för det särskilda fallet. Men det hindrar icke, att om tvistefrågor förekomma, han kan lägga undan sitt arbete och deltaga i voteringarna. Ty man voterar ju icke så ofta, utan man får nog i allmänhet godtaga deklarationerna. Om det t. ex. är fråga om arbetarna på en viss gård, så äro siffrorna rörande dem i allmänhet fullt klara, och man kan då bara gå på och skriva på deras deklarationer. När man har en sådan gård med ett femtiotal deklaranter, kan en av nämndens ledamöter hinna granska många deklarationer, medan man expedierar dessa, så att det skäl, som herr Bökelund anför, håller icke alls streck härvidlag.

Herr vice talman! Jag finner alla skäl tala för, att andra kammaren går med på reservanternas förslag i detta avseende. Frågan lär väl ändå för denna riksdag falla, ty det är väl icke tänkbart att få första kammaren med på förslaget.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen givit propositioner å de därunder framkomna yrkandena, avlog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 11.

Härefter föredrog vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förra poststationsföreståndaren Ehrnfrida Lovisa Katarina Örn;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12.

Upplästes en till kammaren inkommen, så lydande skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Under åberopande av vidfogade läkarbetyg anhåller jag om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden från och med den 7 innevarande mars till och med den 3 nästkommande april.

Stockholm den 6 mars 1918.

D. Persson i Tällberg.

Det i skrivelsen åberopade läkarbetyget, som jämväl upplästes, var av följande lydelse:

Att talmannen i riksdagens andra kammare Daniel Persson i Tällberg på grund av hjärtsvaghet (myocorditis) är i behov av en längre tids fullständig vila, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 5 mars 1918.

Edv. Laurent,

leg. läkare.

Den av herr talmannen begärda ledigheten beviljades härefter.

§ 13.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Olsson* i Boberg *m. fl.*, nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; och

herr *Eliasson m. fl.*, nr 325, om ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen.

Ufrågavarande motioner bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,26 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.